

Seçkin Bir Peygamber Vârisi
MEVLÂNÂ

içindekiler

EDITÖR'DEN	3
MEVLÂNA CELÂLEDDİN ER-RÛMÎ	5
SANA GELDİM MEVLÂNA	7
MEVLÂNA'NIN KADER VE İRADE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ	8
“RUHUM BEDENİMDE OLDUKÇA KUR'ÂN'IN KÖLESİYİM”	11
MEVLÂNA DÜŞÜNÇESİNDE İNSANIN DEĞERİ	12
SEMÂ VE NEY	14
HER ŞEYİ TERK ET; ÖYLE GEL BİZE...	17
BİR ÇİLELİ YOL MEVLEVİLİK	18
MEVLÂNA'DA HOŞGÖRÜ	20
GAM UĞRAMAZ HÂNEMİZE	23
KARANLIK BASINCA AŞIKLAR DELİRİR	25
DEFİNE ARAYAN ADAM	26
TÜRK EDEBİYATININ BESLENME KAYNAĞI HZ. MEVLÂNA	28
HATIRALARLA MEVLÂNA	30
AŞK ÇAĞLAYANI HZ.MEVLÂNA	33
VİLÂYET SEMASININ ÜVEYKİ	35
BİR KUTUP YILDIZI, BİR VİLÂYET ÇERAĞI	37
ŞEMS'DEN SONRA HZ. MEVLÂNA	38
HZ. MEVLÂNA'NIN HAYATI	41
MEVLÂNA'NIN 7 ÖĞÜDÜ	43
HZ. MEVLÂNA'NIN LAKAPLARI	44
ZÂHİDÂNE YAŞANMIŞ BEREKETLİ BİR ÖMÜR	47
HZ. PİR'DE NAMAZ VE ORUÇ	48
MEVLÂNA VE...	50
HZ. MEVLÂNA'DAN ÖZLÜ SÖZLER	53
MEVLÂNA CELALEDDİN RÛMÎ'NİN ESERLERİ	55
ZAMANIN ESKİTEMEDİĞİ AŞK SULTANI	57
MEVLÂNA MÜZESİ	58
MEVLÂNA'CA OLMAK VEYA GÖRÜNMEK	60
MEVLÂNA'NIN DEHASININ KAYNAĞI NEDİR?	62
ONLAR SENSİN YÂ HAZRETİ MEVLÂNA!	63
HZ. MEVLÂNA'NIN VASİYETİ	64

"Saygıdeğer okuyucularımızı!"

Mevlâna gibi nice İslâm büyüğü, Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın yolundan gittikleri için, onu sevdikleri, ona bağlandıkları ve yolunu izledikleri için çok sevilmiş, hem Allah'ın sevgili birer kulu hem de halkın sevgilisi haline gelmişlerdir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından 2007, Mevlana Yılı olarak ilan edilince, düşünmeden olmuyor: «Talebesine verilen bu paye acaba hocası Hz. Muhammed için niçin öngörülüyor?» Bu vesileyle Efendimiz'e salât ve selam göndererek Hz. Mevlâna'ya da rahmetle yad ediyoruz.

Bu dergimizde seçkin kalemlerin Hz. Mevlâna ile ilgili fikir ve düşüncelerini öğreneceğiz. Mevlâna Celaleddin er-Rûmî'yi nasıl tanımalı, Hz. Mevlâna'daki dehânın kaynağı nedir? Hz. Pir'in kader ve irade hakkındaki düşünceleri ne idi, Mevlâna düşüncesinde insanın değeri nedir, mevlevîlikteki iki temel sembol olan semâ ve ney neyi ifade eder? Çileli bir yol olan mevlevilik nasıl kurulmuş ve günümüze gelmiştir, Türk edebiyatında Mevlâna'nın yeri nedir, Aşk çağılayanı Mevlâna'nın hayatı ve hayatından bazı kesitlerle bize verdiği mesajlar nelerdir, Şems'ten öncesi ve sonrası ile Mevlâna hazretleri, Mevlâna'nın namaz ve oruç örneğiyle ibadet hayatı adına birkaç kesit; aşk, ibadet, dünya, teva-zu, insan, ölüm gibi konularda Hz. Mevlâna ne düşünüyor, Hz. Mevlâna vefatı esnasında ne vasiyet etmişti? Bunlar, dergimizde yer alan makale ve yazılardan bazıları...

Bunların yanısıra, onu yanlış anlamış ve yorumlamış kimselerin iddialarına da cevap olacak nitelikte onun dinler üstü bir imaja sahip olduğu iddiasının aksine dine ne kadar bağlı olduğu, zühd ve takvasıyla bir alim olarak ne kadar dine düşkün ve ona hizmet eden bir peygamber varisi olduğu da ele alınmış, onun yanlış anlaşılan ve «Gel, yine gel» diye başlayan rubaisini nasıl anlamak gerektiği, acaba bu rubaisinde herkesi olduğu gibi kabul etmek mi istediği, yoksa onları buldukları durumdan kurtarmak için mi böyle bir çağrı yaptığı üzerinde durulmuştur.

YAYIN YÖNETMENİ
Dr. Faruk VURAL

YAYIN EDİTÖRÜ
Ali BUDAK
Ömer ÇETİNKAYA

GÖRSEL YÖNETMEN
Engin ÇİFTÇİ

GRAFİK TASARIM
Sinan ÖZDEMİR

TASHİH
Ahmet ÖZDEMİR

FOTOĞRAFLAR
s.7, s.14, s.16, s.17, s.20, s.22, s.29,
s.36, s.43, s.46, s.49, s.54, s.64
Halit Ömer Camcı

YAYIN VE İLETİŞİM ADRESİ
Emniyet Mah. Huzur Sk. No: 5 P.K. 72
Üsküdar- İSTANBUL
Tel: 0-216 318 10 00 Faks: 0-216 422 41 40

BASILDIĞI YER
Çağlayan A.Ş. Gazimir/İZMİR
Tel: 0 232 252 20 97 Faks: 0 232 252 21 00

BASIM TARİHİ
Aralık 2006

İNTERNET ADRESİ
www.rehberyayinlari.com
alibudak@rehberyayinlari.com

MEVLÂNA CELÂLEDDÎN ER-RÛMÎ

M. Fethullah GÜLEN

Sesi-soluğu, vâri-dâti, aşk u heyecanı ve insanlığa vadettikleriyle çağları aşan öyle yüce kametler vardır ki, üzerlerinden asırlar ve asırlar geçse de onlar hep taze ve canlıdır. Zaman onları eskitemez, hâdiseler onlara renk attıramaz ve muhalif rüzgârlar

onları asla solduramaz. Onlar, yüzlerce-binlerce yıl önce yaşamış olsalar da, her zaman ter ü taze ve yepyenidirler; yepyenidirler düşünceleri, tespitleri, beyanları, ruhlara sundukları mesajları ve değişik içtimaî problemler karşısında ortaya koydukları alternatif çözüm ve reçeteleriyle...

Mevlâna Celâleddin er-Rûmî hazretleri de işte bu aşkınlardan biri. Üzerinden asırlar geçmiş olmasına rağmen o, bugün bile bizi duyuyor, dinliyor, hislerimizi paylaşıyor ve problemlerimize çareler sunuyor gibi bir aşkınlığın sesi-soluğu durumunda. O, geçmişte yaşamış biri; ama yedi asır sonra dahi hâlâ içimizde dipdiri.. ziyasını Hazreti Ruh-u Seyyidi'l-Enâm (aleyhi ekmelü't-tehâyâ-)dan alan ve günümüze kadar değişik dalga boyundaki tayflar hâlinde her yana yayan bir nur adam.. evliyâ, asfiyâ çerçevesinde seçilmişlerden bir seçilmiş ve aşk u muhabbet kahramanları arasında sözleri mîr-i livâ bir kutlu.. ölü ruhlara

Hazreti Mevlâna Allah'la arasındaki esrârî elinden geldiğince sır bilmezlerden saklamaya çalışır ve inandıklarını yaşayan bir mürşid olarak her zaman gönüllere nüfuz etme yollarını araştırır; "sohbet-i Cânân" der, sürekli nazarları O'na çevirir; ruhunda köpürüp duran his ve heyecanı başkalarına da duyurmaya gayret ederdi.

meşk ederek onları da coşturmuş dengeli bir cezbe insanı.. mârifeti, muhabbeti ve aşk u şevki yanında aynı zamanda tam bir mehâfet ve mehâbet kahramanı.. herkesi Hakk'a ve o kutlu sona çağırın bülend-âvâz bir münâdi.. rızası, Hak rızasının eseri ve aşk u iştiyakı da Hak teveccühünün tezahürü bir üstad-ı câmi idi. Çağına seslendiği aynı anda o Muhammedî ses ve nefesini asırlar ötesine de duyurabilmiş; kendi çağının talihlilerini tenbih etmenin yanında günümüzün insanlarını da uyarmasını bilmiş büyüklü bir nefestir. Allah onu önemli bir hizmette istihdam ediyordu ve bu önemli misyonuna göre de, içi ve dışı itibarıyla fevkalâde bir donanımla şerefleştirmişti: kalbi envâr-ı ilâhiye ile pürnur, özü hikmet cevherleriyle ışıktan bir fağfur, sırrı esrâr-ı lâhutla mâmur, basireti de ziya-yı hâssla münevver idi.

Hazreti Mevlâna, tabiatı itibarıyla olabildiğine ince, fevkalâde narin, bir anneden daha şefkatli;

hayat üfleyen bir israfil sûru.. nefesi, çoraklaşmış gönüllerin âb-ı hayatı, yoldakilerin nuru ve tam bir Peygamber vârisi.

Hazreti Mevlâna, hep Allah'a koşmuş ve başkalarını da koşturmuş bir hak eri.. her zaman aşk u şevk ile coşmuş ve çevresine sevgi

sözün özü kendi asrında Muhammedî Ruh'un (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) izdüşümü bir müstesna varlıktı. Onun bu hususiyetlerini Mesnevî'sinde, Divan-ı Kebîr'inde, başkalarına yazdıkları mektuplarında, alevî münasebetlerinde, dostlarına karşı özel davranışlarında görüp şahit olanlar, tam bir Peygamber vârisiyle karşılaşmanın heyecanı ile ürperir, kendi kendilerine "Zâlike fazlu'llahi yû'fîhi men yeşâ" diye mırıldanır ve hayranlıkla iki büklüm olurlar.

O, hayatında çok hoyrat muamelelere maruz kalmış, çok incitilmiş; ama hiçbir zaman kaba davranmamış ve kimseyi rencide etmemişti. Hakk'a ait mevhibeleri haykırırken her zaman gürül gürül ve fütursuzdu; ancak, sair ahvâli itibarıyla hep mütevazi, mahviyet içinde, yüzü yerde ve herkesi şefkatle kucaklamaya hazır bulunurdu. Bencillik, iddia, çalım ve huşunet... gibi mesâvi-i ahlâktan sayılan kötü huylar hiçbir zaman onun atmosferinde ikamete fırsat bulamamışlardı. Meclisi, Peygamber meclisi gibi herkese açıktı ve en uzaktakilere bile öyle yakın dururdu ki, can alıcı hasım ruhlar dahi ellerinde olmayarak kendilerini birden onun şefkatli kucağına saliverirlerdi. Bir kere de o atmosfere girdiler mi artık bir daha ayrılmayı düşünmezlerdi. Hazreti Pir, ötelere toptan alışverişi olan birisiydi; ama, insanlara karşı muamelesinde bu koca farklılığı hissettirmeyecek kadar hep muhlis ve mütevazi idi: insanlar içinde insanlardan bir insan olarak yaşar; onlarla oturur-kalkar, onlarla yer-içer;

Hazreti Mevlâna'nın meclisi, Peygamber meclisi gibi herkese açıktı ve en uzaktakilere bile öyle yakın dururdu ki, can alıcı hasım ruhlar dahi ellerinde olmayarak kendilerini birden onun şefkatli kucağına saliverirlerdi.

Allah'la arasındaki esrârı elinden geldiğince sır bilmezlerden saklamaya çalışır ve inandıklarını yaşayan bir mürşid olarak her zaman gönüllere nüfuz etme yollarını araştırır; "sohbet-i Cânân" der, sürekli nazarları O'na çevirir; "aşk" der, "iştîyak" der, "cezbe" der, "incizab" der, ruhunda köpürüp duran his ve heyecanı başkalarına da duyurmaya gayret eder ve iklimine uğrayan herkese hakiki insan olma ufkunu gösterirdi. Dünyada, dünya malında asla gözü yoktu; hiç olmamıştı da. Bulduğunda, kifâf-ı nefis edeceği miktarın dışındakini yedirir-içirir, başkalarına infak eder; bulamadığında da, "Çok şükür, bugün evimiz Peygamber evine dönmüş." der, yerinde sabır pistiyle göklere açılır, yerinde de şükürle mâverâîliklerde pervaz ederdi. Sadaka, zekat kabul etmez; insanlara vereceklili olma durumuna düşmemek için müzâyakaya maruz kalır, aç durur, fakirane yaşar; ama, sızlanıp ağyârî âhından agâh etmez ve irşad hizmetini de hediye ve behiyelerle kirliletmezdi.

SANA GELDİM MEVLÂNA

Yavuz Bülent BÂKİLER

Sana geldim Mevlâna...
Düştüm yollara Fatihâ'larla
Önümde yemyeşil ışıktan bir iz
Yıkanmış yaprak gibi tertemiz

Sana geldim Mevlâna...
Her şey öylesine mağrur, sessiz, tertemiz
Geçmiş asırlardan beri tertemiz
Bir el dokundurursam sandukalara
Uyanır Horasan erleri

Sana geldim Mevlâna...
Divan durdum önünde, duygulu, sessiz
İçimde ne hasret, ne gül, ne bülbül
Şimdi ezan nur alem, nur Konya
İşte sabır, işte aşk, işte tevekkül
Sen Bilirsin Mevlâna...
Sana geldim Mevlâna...

Ayet ayet İslam, nakış nakış Türk
Bir türbe içinde en güzel mana
Serin bir rüzgarla çok uzaklardan
Sana geldim MEVLÂNA...

MEVLÂNA'NIN KADER VE İRADE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

*Prof. Dr. Emine YENİTERZİ**

İmanın şartlarından biri de kaza ve kade-re iman etmektir. Ancak insan iradesinin kader karşısındaki durumu kelâm ilminde bir tartışma konusu olmuş; bazı âlimler insanın her fiilinin Cenab-ı Hakk'ın tayin ettiği kadere bağlı olduğunu, dolayısıyla seçme hakkına sahip olmayan insanın yaptıklarından sorumlu tutulamayacağını savunmuş; bir diğer grup da

insanın sınırsız bir irade hürriyetine sahip olduğunu iddia ederek İlâhî kaderi inkâr noktasına gelmiştir. Toplumun tartışmalı konularına çözümler getiren gerçek bir aydın ve rehber olan Mevlâna'nın bu konudaki düşünceleri incelenince; onun orta yolu tutarak hem insanın irade hürriyetinin, hem de İlâhî takdirin mevcudiyetini kabul ettiği görülür.

Ahmet Kuş Arşive

Mevlâna öncelikle İlâhî iradenin, insan iradesinin üzerinde olduğunu ve kulun bu takdiri yenmesinin mümkün olmadığını belirtir. Cenab-ı Hak, irade ve kudret sıfatıyla her insan üzerinde birtakım tasarruflarda bulunur ki, insan bunları bertaraf edecek güce sahip değildir. Mevlâna bu konuda Firavun ve Hz. Mûsâ ile ilgili çarpıcı bir örnek verir: Rüyasında saltanatını yıkacak bir peygamberin dünyaya geleceğini gören Firavun, bazı tedbirler alır. Önce bütün eşleri birbirinden ayırarak beklenen peygamberin doğmasını engellemek ister.

Daha sonra müneccimlerden bu çocuğun dünyaya geldiğini öğrenince, o yıl doğan bütün erkek çocukları öldürtür. Hz. Mûsâ'nın annesi çocuğunu ölümden korumak için, onu beşiğiyle Nil'e bırakır. Suda sürüklenen beşik, Firavun'un sarayının önüne gelir ve Firavun'un eşi çocuğun ölümüne mani olur, onu himayesi altına alır. Böylece Firavun'un bütün tedbirleri boşa gider ve can düşmanı olduğunu bilmeden Hz. Musa'yı evinde büyötmeye başlar. (Mesnevî, III:843-980) Bu örnekte, insanın tedbirle takdir dairesinden çıkmaya muktedir olmadığı anlatılır ki; imanın esasları olan kader inancı bu mahiyettedir.

Bazı olaylar da insanın düşüncesi, hayali veya isteği dışında gelişir, bunlara karşı koymak elden gelmez. Hz. Ömer'in yaşadığı bir olay, bu duruma örnek teşkil eder. İslâmiyet'i kabul etmeden önce Hz. Ömer kız kardeşinin Müslüman olduğunu öğrenince müthiş bir öfkeyle Hz. Peygamber'i öldürmek ister; ancak Hz. Peygamber'in huzuruna gelip, onun nurlu yüzünü görünce öfkesi geçer ve Müslüman olur. Kureyş müşrikleri onun Hz. Peygamber'in katili olarak dönmesini beklerken, o yüce Peygamber'in can dostu ve ona zarar vermek isteyenlerin düşmanı olarak geri döner. (Fîhi Mâfih)

Buraya kadar anlatılanlardan insanın bütünüyle pasif olduğu sonucu da çıkarılmamalıdır. Zira insana seçme hakkına sahip olduğu konularda cüz'î iradesiyle karar verme hürriyeti verilmiştir. Cenab-ı Hak; insana iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt etmesi için akıl, ilim ve din vermiş, doğru yolu öğrenmesi için kendisine rehber olacak peygamber ve kitaplar göndermiş ve dünyada iken yaptıklarından sorumlu tutacağını, buna göre ceza veya mükâfat vereceğini bildirmiştir. O hâlde insan cüz'î iradesiyle yaptıklarından sorumlu bir varlıktır.

"Bir taşta; 'Şu işi yap, yapmazsan seni cezalandırırım.' denilmez; ama insanlara hidayet yolunu öğretmek için indirilen Kur'ân-ı Kerim, emir ve yasaklara dair hükümlerle doludur. İnsanda irade olmasaydı, Cenab-ı Hak da emir-

lerini göndermezdi.” (Mesnevî, V:3035-3040) diyen Mevlâna; “İki iş arasında tereddüde düşeriz. İhtiyâr (seçme hakkı) olmasaydı bu tereddüt nasıl olurdu? İki eli ve ayağı bağlı kimse: ‘Bu işi mi yapsam, o işi mi?’ der mi?” (Mesnevî, VI:413-414) sözleriyle tereddüdün yani kararsızlığın seçme hakkına, hür iradeye bağlı olduğunu belirtir ve her işi kadere yükleyerek sorumluluktan kaçanları ikaz eder. Diğer yandan bir mesele karşısındaki acimiz İlâhî iradenin, pişmanlığımız ise cüz’î irademizin varlığına delil olmaktadır. Yoksa iradesi olmayan insan yaptıkları neticesinde üzülmeye ve utanma duymazdı. (Mesnevî, I:644-645)

Mevlâna’ya göre, yapılan işten kaderi sorumlu tutmak şeytana; sorumluluğu kabul etmek de insana özgü bir davranış şeklidir. Çünkü iradeyi yok sayarak, suçunu kadere yükleyen ilk varlık şeytan; insanın yaptığı işten sorumlu olduğunu kabul eden ilk insanlar da Hz. Âdem ve Havva’dır. Hz. Âdem ve eşi, şeytanın hilesine aldanarak kendilerine yasaklanan meyveyi yedikten sonra; “(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımasan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” (Arâf, 7/23) âyetinde belirtildiği üzere hür iradeleriyle yanlışlıklarını itiraf etmiş, kulluk muhasebesinden kaçınmamış, tövbe ile Hakk’ın rahmetine sığınmışlardır. Şeytan ise itaatsizliğin sonucunda yaptıklarının mesuliyetini yüklenmemiş, suçu

İlâhî iradeye bağlayarak; “İblis dedi ki: Öyle ise beni azdırmama karşılık...” (Arâf, 7/16) âyetinde bildirildiği gibi günahı üstlenmemiş, üstelik edebe sığmayan bir üslupla Allah’ı suçlamış, bunun sonucunda da ebediyen lanetlenmeyi hak etmiştir. (Mesnevî, I:1304-1308; VI:408-414)

“Hırsızlık suçuyla hâkim karşısına çıkan: ‘Ne yaptıysam Allah’ın takdiriyle oldu’ deyince; hâkim de: ‘Ben de seni Allah’ın emriyle cezalandırıyorum’ der.” (Mesnevî, V:3067-3068) örneğiyle Mevlâna; herkesin ektiğini biçtiğini, içkiyi içenin sarhoş olduğunu, çalışanın ücretinin yine çalışana verildiğini belirterek; sorumluluğu da insan olmanın gereklerinden biri olarak görür. İnsan cüz’î iradesiyle yaptıklarında hem sorumlu hem de hürdür. Yani her insan cüz’î iradesiyle, kendisine sunulan nimetleri gerektiği gibi kullanarak, aynı zamanda Cenab-ı Hakk’a ve topluma hesap vermeyi kabul ederek kâmil insan olmayı ya da akıl, ilim ve din nimetlerini reddederek canlıların en aşağı mertebesinde kalmayı kendisi seçer.

Özetle, Mevlâna’nın kader ve irade konusundaki düşünceleri özetle; cüz’î iradeyi inkâr edip, her filli Cenab-ı Hakk’a yüklemenin ve sorumluluktan kaçmanın yanlış olduğu; insanın hür iradesiyle iyiyi, doğruyu ve güzeli arama yolunda çalışması, elinden gelen gayreti sarf ettikten sonra kadere teslim olması, tevekkül etmesi yönündedir.

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

"RUHUM BEDENİMDE OLDUKÇA KUR'ÂN'IN KÖLESİYİM"

Prof. Dr. Abdülhakim YÜCE*

Mevlâna Düşüncesinin Mihveri

Tasavufun, özellikle vahdet-i vücûd geleneğinde Hz. Peygamber (Nur-i Muhammedî) çok önemli bir yer tutar. Kişi ona olan bağlılığı ve yakınlığı derecesinde yücelir ve Allah'a kurbîyet kazanır. Mistisizm gibi geleneklerde ferdî yükselişler ve gayretler söz konusudur. Ananevî bir gelenek olmadığı gibi intikal eden bir nur da yoktur. İşte bu noktadan ötürü de Mevlana ve benzerlerini Hz. Peygamber'den müstağni saymak mümkün olmadığı gibi bu durum onların değerini de sıfıra indirir; özellikle tasavuf konusunda... Diğer ilimlerde yine bir gayretten söz edilebilir.

Mevlâna veya başka bir İslam mütefekkirinin düşünce dünyasından söz etmek, genel anlamda İslam düşüncesinin Kur'ân ve hadise dayalı yapısından söz etmek demektir. İslam tasavvufunu, küçük bahislerinden en felsefi ve en sistematik konularına kadar inceleyen Mevlâna bu gerçeği şöyle dile getirmektedir: "Ruhum bedenimde oldukça Kur'ân'ın kuluym, seçilmiş Muhammed'in yolunun toprağıyım. Birisi çıkıp da sözlerimden bundan başka bir söz naklederse, o nakledenden de şikayetçiyim ve bezginim, o sözden de." (Mevlâna, Rubailer, Rubai: 112)

Mevlâna, İslam düşüncesinin kendi devri ve şartları içinde en fazla yoğunluk kazanması gereken alanında yoğunlaştı. Kur'an ve hadislerde kristalleşenengin İslam düşüncesi, konuşan kişinin yaşadığı devir ve içinde bulunduğu muhtelif sosyal ve tarihî şartlara göre belli bir noktada yoğunluk kazanır. Zaten bu bir hayatî zarurettir. Mevlâna'ya bu açıdan baktığımızda onun devrinin, insanın alabildiğine hırpalandığı, kahredildiği, ezildiği, perişan edildiği ve insanlar arası birliğin paramparça edildiği bir devir olduğunu görmekteyiz. Her taraf kan, göz yaşı ve iniltidir. Mevlâna ve çağdaşı diğer gönül erleri bu mahşer meydanının ortasında insanlığa seslenmiş, bu kasırganın

canlar yakan uğultusu içinde insanın kulağına ümit ve mutluluk üflemeğe çalışmışlardır. Bu gün de insanlık benzeri soluklara ne kadar muhtaçtır! İşte bu yüzdendir ki, Mevlâna düşüncesinin hâkim yanı, insanlığın saygınlığı, insanların birliği ve insan sevgisidir. Çünkü bu gün olduğu gibi, o devirde de en fazla hırpalanan değer insanlıktı.

Din, insanı sayma, sevme ve yüceltmenin en mükemmel kurumu ve yolu olarak ele alınmıştır. Böyle olunca da din, sadece kendisine inananlara değil inanmayanlara da dünyada rahmet ve mutluluk dağıtacaktır. Bu mutluluğun dağıtıcısı Muhammedî mümin, diğer bir ifade ile kâmil insandır. Mevlâna şöyle diyor: "Allah'ın rahmetine mazhar olanlar kurtulmuştur. Fakat lanete uğrayanlar tedaviye muhtaç hastalardır. İşte biz bu lanetlikleri rahmetlik yapmak için uğraşyoruz." (Mevlâna , Mesnevî, Beyit: 4597)

Devrinin Şeyhu'l-İslamı (bkz.: Mustafa Akdağ, Türkiye'nin İdarî ve İçtimai Tarihi, İst. 1974, 60) unvanını da alan Mevlâna'nın bir menkibesiyile sözü bitirmek istiyoruz. Mevlâna'yı görmek üzere Konya'ya gelen bir papaz, maiyeti ile yolda giderken ona rastlar; hürmet ederek önünde eğilir. Mevlâna da aynı hürmetle ona mukabele eder. Papaz her başını kaldırışında Mevlâna'yı aynı ihtiram vaziyetinde görür. Nihayet bu tevazu hayran kalıp Müslüman olur. Mevlâna eve döndüğünde oğluna, "Bir papaz tevazu faziletini elimizden almak, o yolla bize galip gelmek istedi. Allah'a şükür biz onu mağlup ettik. Çünkü tevazu ve hilim Muhammedilerin şiarıdır," der. (Ali Nihat Tarlan, Mevlâna Celaleddin-i Rumî, İst. (tarih belirlenmemiş), 48.)

* Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

MEVLÂNA DÜŞÜNÇESİNDE İNSANIN DEĞERİ

Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz*

Kâinâtın gözde varlığıdır insan. Mevlâna'nındüşünce sisteminde tevhidin ve esmâ-i ilâhiyenin tam anlamıyla mâkes bulunduğu varlık odur. Bu yüzden Mevlâna, Mesnevî'sinde de diğer eserlerinde de insanın serüvenini anlatır.

Onu yorumlar. Kur'ânî ve İslâmî düşüncenin temeli insana dayandığı ve merkeze insanı aldığı için sûfiler birim insanı önemsemiştir. Gerek mutlak olarak insanı; gerekse ferd ve toplum olarak insanlığı hayatın nirengi noktası olarak görmüşlerdir. İnsanın canı da teni de önemlidir. Ama tenin önemi sadece cana gılâf olmasından kaynaklanmaktadır. İnsan canıyla ve teniyle muazzездir; korumaya, saygı gösterilmeye, hak ve hukuku gözetilmeye lâayk bir varlıktır.

İslâm'ın evrensel değer olarak insanı yorumlayan en önemli ölçüsü Mâide sûresindeki şu âyettir: "Kim bir can, ya da yeryüzünde bozgunculuğa karşılık olmaksızın bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur."¹

Kâinâtın gözde varlığı olması sebebiyle insan, her ne kadar bir hamur teknesi uzunluğunda olsa da, Mevlâna'nın ifadesiyle her şeyden ve her varlıktan yücedir.² Mevlâna'nın gözünde her insan değerlidir. Hele insan iyilik aradı mı; hayır peşine düştü mü onda kötülük kalmaz³. Aşk ehli insandan hayır da sâdır olabilir şer de. Sen onun hayırına ve şerrine değil, himmetine bak. Doğan kuşu fare avlarsa, kendisi bembeyaz ve süslü olsa da, bayağıdır.⁴ Bu ifâdelerden Mevlâna'nın insanları zaafılarına değil, niyet ve himmetlerine göre değerlendirdiği anlaşılmalıdır.

Birim insanın canını; ruhunu önemseyen İslâmî anlayışta kısas gereken durumlarda bile af tarafının tutulması tavsiye edilmektedir. İbn Arabî'nin Fusûs Şerhi'nde A. Avni Konuk "Sizin için kısasta

hayat vardır."⁵ âyetinin iki anlamı olduğuna işaretlerle der ki: Birincisi: Kâtilin kısas edildiğini gören herkes bundan ibret alıp cinâyete cür'et edemez. Böylece kısas sâyesinde insanoğlu hayat bulmuş olur. İkincisi: Âyetin anla-

ma âdetâ: "Ey öldürülenin vârisleri, siz kâtilden fidye olarak onu bağışlarsanız bir insanın hayatını kurtarmış olursunuz." demektir. Çünkü âyetin devamında: "Ey akıl sâhipleri!" diye hitap edilmekte ve ancak akıl sahiplerinin bu inceliği kavrayabileceğine işaret edilmektedir.⁶

Benzer bir hususu Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin uygulamalarında görüyoruz. Mevlâna insanların kusurlarına mazeret bulan, kötülüklerinde bile iyilik meylî görmeye çalışan bir insandır. Bu yüzden mutlak bir iyilik istidâdi gördüğü suçlunun bile afvını cemiyetten ayrılan bir uzvun tekrar cemiyete iadesi gibi görmektedir. Nitekim Muînüddin Pervâne'den dostlarından birinin evine sığınan bir kâtilin afvını istedi. Pervâne: "Bu iş kan işi, başka şeye benzemez." diye cevap yazınca Mevlâna şunları söyledi: "Kâtil Azrail'in oğludur, kan dökmez, adam öldürmez de ne yapar? Adı üstünde kâtil işte!" Bu mektup üzerine Muînüddin Pervâne, öldürülen kişinin mirasçılarını diyete râzî edip katili kurtardı. Mevlâna, hilim ve afv kılıcının öfke kılıcından daha keskin olduğunu bildiğinden kâtili kurtarıp canını bağışlamak istemişti.

Yumuşak başlılık, hoşgörü ve bağışlama insanlar arasındaki kavgaların çözümünde çok etkili keskin bir kılıçtır. Yine Mevlâna'dan misâl verelim. Mevlâna bir gün yolda giderken kavga eden iki kişiden birinin diğerine: "Bir söyle, bir dinle! Hep konuşup duruyorsun?" diye çıkıştığını duyuyor. Bunun üzerine kavga eden adamların yanına gelip arkadaşına bağırana diyor ki: "Ne söyleyeceksen bana söyle, benimle

didiş. Sen bana bin söyle, benden bir bile işitmeyeceksin!” Bu anlamlı sözleri duyan adamlar hemen toparlanıp Mevlâna’ya saygı göstererek barışıyorlar.

Bir başka seferinde darağacının dibinde idamlık bir genç görüyor Mevlâna cübbesini gencin üzerine atarak süratle oradan uzaklaşıyor. Mevlâna’nın bu hareketini cellatlar “İdamlık genci himayesine aldı.” diye yorumluyorlar ve durumu yetkili makama bildiriyorlar. Yetkili makam gencin afvına karar veriyor. Ölümden kurtulan Rum genç doğruca Mevlâna’nın dergâhına koşuyor ve Müslüman olup Süryanus adını Alâeddin olarak değiştiriyor.

Özelde Mevlâna’ya ve genelde tasawufî telâkkîye göre hududsuz bir sevgi, insânî bir anlayış, tevhid hâkîkatine ermekle olur. Bu da, kemâl ehli kişilerin boyasına boyanmak sûretiyle gerçekleşir. Nefsin islâhı ve mutlak hayır, ancak bu sûretle müyesser olabilir. Gönlün engin bir gönülle buluşması insanın, lâzım olan enerjiyi kendi içinde üreten bir dinamoya dönüşmesini ve kendi içindeki volkanı ateşlemesini sağlar. Aslında kitleler ve ferdler şuuraltı dünyalarıyla her devirde benzemek isteyecekleri kahramanları ararlar. Mevlâna gibiler bu özellikleri ile her devirde tazeliğini koruyan, enerjisini muhafaza eden ve insanlara motivasyon yükleyen model insanlar; örnek kahramanlardır.

İnsanların beşerî ihtirasları ve hayvânî zaafırları bir vicdan ve îmân terbiyecisinin okşayıcı ve lâtif müdâhalesi olmadan yüksek vasıf ve fazilet hâline gelemes. Nasıl koruk, güneşin sıcak etkisi altında tatlanırlar ve şeker hâline gelirse kitlelerin ve insanların ekşi ve buruk tatları, ancak ısıtan ve hayat veren mânevî güneş niteliğindeki güzel insanlarla tatlanabilir.

Mevlâna’ya göre insan sûrette küçük bir âdem; hakikatte en büyük âlem. Görünüşte dal meyvenin aslıysa da aslında dal meyve için var olmuştur.⁷

Gerçekten insan olan, “İnsaniyet” mertebesine ulaşan dinlerin üstüne çıkar, küfürden; nefis ve hevâ kulluğundan kurtulur. Mevlâna’ya göre bu mertebeye ulaşmak için aşka sarılmak gerekir. “Ölümden önce birbirimizin kadrini bilmeliyiz. Muavvizeteyn ve İhlâs sûrelerini birbirimizi sevmek için okumalıyız.” Temelinde sevgi olan bir insanlık anlayışı, bütün soğuklukları ısıtır, bütün karanlıkları ısıtır, uzaklıkları

yakın eder, duyguları derinleştirir, sözleri anlamlı kılar. Varlık âlemindeki her canlı ve cansız varlığa şefkat ve ibret nazarıyla bakmayı sağlar.

İnsanlardan yüzde yüz hayır ve fazilet beklenmez. Çünkü deniz dibindeki inciler çakıllarla karışık olarak bulunur. Altının filizi de toprağın içinde kum ve toprakla karışık haldedir. Övünülecek şeyler de ayıplar ve kusurlar arasında; onlarla karışmış halde bulunur.⁸

Mevlâna’ya göre insan şeytan ile melek arasında orta bir noktadadır. Nitekim Mevlâna bir rubâisinde der ki:

Bazen melekler bizim temizliğimizi kıskanır,
Bazen de şeytanlar bizim kötülüğümüzden sakınır.

Yine Dîvân’ında:

İnsanın sûretini zıt vasıflarla birleştirdiler,
Onun nakşını gam tezgâhında çizdiler.
İnsan bazen şeytan olur, bazen vahşî hayvan
Bu bir sihirdir ki çeşitli huylar onda toplanmıştır.⁹

İnsan bütün özellikleriyle değerli, hayatı da bu yüzden kıymetli. Mevlâna insanın değerini anlatmanın zorluğunu şöyle ifade etmektedir: “İnsan değer bakımından arştan da üstündür. İnsan hayâle, düşünceye sığmayacak kadar büyüktür. Bu bahâ biçilmez insanın gerçek değerini söylesem ben de yanarım, dünyâ da.”¹⁰ Ama ne yazık ki zavallı insan kendini tanıyamadı. Çok ötelere ezel âleminde geldi. Bu noksanlar âlemine, bu kirliliğe düştü. İnsan kendisini ucuz sattı. O, çok değerli atlas bir kumaş gibi idi, tuttu kendini bir hırkaya yama yaptı.¹¹

İnsanın kendini tanıması, insanlığının farkında olması, insanlığın değerini anlamasının temel şartıdır. Allah’a giden yol insanın içinde doğmakta, gönlünde olgunlaşmakta ve kalbinde Hakk ile buluşmaktadır.

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

DİPNOTLAR

1. el-Mâide 5/32
2. bk. Mesnevî, VI, 13 beyit: 138
3. Mesnevî, VI, 12 beyit: 124
4. Mesnevî, VI, 13 beyit: 135-136
5. el-Bakara, 2/179
6. bk. Fusûsu’l-hikem Terceme ve Şerhi, İstanbul 1990, III, 297 vd.
7. Mesnevî, IV, 45-46 beyit: 521-522
8. Mesnevî, III, 80 beyit: 866
9. Dîvân-ı Kebîr, Rûbailer, nr. 664
10. Mesnevî, VI, 1005-1007
11. Mesnevî, III, 1000-1001

SEMA ve Ney

Yard. Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN *

Bir aşk efsanesidir sema, ney kendi dilinde bu efsaneyi anlatır. Âşık için ney bir bahanedir, her ses sevgiliden bir davettir, sema bu davete icabettir. Velhasıl ney aşkın özü, özetidir. Sema beyaz bir dilekçedir.

Anadolu'da birçok kişinin gönlünde taht kurmuş olan Mevlâna ilhamını ve temel sistemini ondan alan Mevlevîlik felsefesinde sevgi ve hoşgörünün ayrı bir önemi vardır. Kaynağını mensubu bulunduğu İslâm dininden alan bu sevgi ve hoşgörü kahramanı anlayışını, Hz. Muhammed'in «Birbirinizi sevmedikçe gerçek mü'min olamazsınız» sözünü düstur kabul etmiş, yetmiş iki millete aynı gözle bakmış, bütün insanlara karşı hoşgörü ve sevgi ile yaklaşmıştır.

Mevlâna «cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol, şefkat ve merhamette güneş gibi ol, başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol, hiddet ve asabiyette

ölü gibi ol, tevazu ve alçakgönüllülükte toprak gibi ol, hoşgörülükte deniz gibi ol» sözleriyle engin hoşgörüsünü ifade etmiştir. Herkese «Gene gel, gene, ne olursan ol» diyerek kucak açan Mevlâna, «Nasılsan öyle gel» diyerek herkesin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Mevlâna aşkı tüm derterin dermanı olarak gören bir gönül insanıdır. Sufizm geleneğinde akli ve aşkı birleştiren bir zirvedir. Mesnevi'sinde kelimelere sığmayan hakikatleri öyküler aracılığı ile can diliyle anlatır. Akli aşkın hizmetine aşkı da insanlığın hizmetine sunmayı gaye edinmiştir.

Tasavvuf'ta sema demek kulak vasıtasıyla işitilen bütün sesler demektir. Musiki, semanın bir bölümüdür. Bütün müşahedeler de semadır.

Sema vecd oluşturur. Peygamberimizin müjde ayetlerinde sevinmesi, azap ayetlerinde ağlaması gibi halleri vardı. Ashapta da Kur'an ayetleri karşısında vecde kapılanlar oluyordu. Bunlara örnek vermek gerekirse; Tabiinden Zürara b. Evfa "Sura üflendiği zaman" ayetini okurken ölür, Hz. Ömer bir ayet karşısında feryat eder, bayılır, bir ay hasta kalır. Bütün bunlar vecdden başka bir şey değildir.

Sema konusunda bazı teoriler vardır:

Cüneyd ve Ruveym gibi sufiler ilk defa sema ile elest bezmi arasında ilgi kurarlar. Bu görüş birçok tarikatte yaygındır. Cenab-ı Hak ruhlara leziz ve latif bir kelam ile hitap etti. O sesin zevki ruhlarda kaldı. İşte bu yüzden latif bir ses işittiklerinde o sesin yaratıcısı akla gelir, vecde gelirler.

Sema, Mevlâna ile başlamamıştır. Tabii olarak Mevlâna da sema yapmıştır. Hoşa giden her türlü şey onun için sema yapmaya vesile idi. Mevlâna tek başına sema yaptığı gibi toplulukla da sema yapmıştır. Kendisi semada uzun süre kalır, durması için ricada bulunulurdu. Sabahlara kadar sema ettiği vâkidir. Mevlâna, Hayy diyerek semaya kalkardı. Kendisine hediye edilen gülden ve heyecanlı konuşmalardan sonra vecde gelirdi. Sema sırasında secdeye de giderdi.

Semaya başlarken elleri yere vurarak başlama ilk yaratılışa işaret eder. Kudüm sesleri de yaratılışı hatırlatan unsur olarak karşımıza çıkar. Semazenlerin giy-

miş oldukları siyah renkli hırkalar; dünya, bir anlamda masivadır. Masiva ise Allah'ı kuldan alkoyan her şey olarak tanımlanabilir. Böylece masiva yani sembolik olarak da bu elbise kulla Allah arasına giren siyah bir perde gibidir. Semazenlerin başlarına giymiş oldukları sikkeler mezar taşını simgeler. Burada da ölümü hatırlama, dünyanın geçiciliğini akıldan çıkarmaya işaret vardır. Ayrıca "Ölmeden ewel ölünüz." hadis-i şerifine de işaret vardır. Semazenlerin birbirlerini selamlamaları Cemal seyridir. Ruhun ruha canın cana selamıdır bu aynı zamanda. "Ben benden geçiyorum sana selam veriyorum." anlamını taşır. En güzel varlık insandır. Yani insan ahsen-i takvimdir. İnsanın da en güzel yeri yüzüdür. Yüzde de öne çıkan organ gözdür. Göz ise ruhun penceresidir. Dünyanın gözbebeği de Hz. Muhammed'dir.

Meydandaki postun kırmızı renkli olması ile ilgili kırmızı rengin tecelli rengi olduğunu söyleyebiliriz. Güneş doğmadan önce kırmızı renklidir. Aydınlığın eweli de kırmızıdır. Doğuş öncesi kırmızılıktır. Bu ism-i Celal'in nurudur.

Bütün meydan semada üç tur halinde dolaşılır. Şeyh en önde en kідemsiz derviş en arkada olacak şekilde sıralanılır. Daha sonra da daire şeklinde dizilirler. Dairenin başı ve sonu bellidir. Üç turdan maksat ilme'l- yakîn, ayne'l-yakîn ve Hakk'al-yakîne işarettir. Postun önündeki çizgi hatt-ı istivadır. Bu hakikate giden yol, temizlenme yoludur. İki uzaklık arasında yoldur. Her dönüş bir dalga hâlinindedir. Dalgalanmanın sonucunda yükselme başlar. Bu manevi bir yükseliştir, kuyudan kuleye doğru yol alıştır. Nefis kulesinden mana kulesine geçiştir. Esfel-i sâfilînden yani aşağıların en aşağısından alâ-yi illiyîne, yükseklerin en yükseğine sıçrayıştır.

Giyilen beyaz elbiselere tennure adı verilir. Bu teni nurlandıran elbise anlamındadır. Manevi olarak kefene de işaret eder. Bunun sembolik anlamı da şudur ki semazen manevi olarak nefisini öldürmüş, ruhuyla dirilmiştir.

Semazenler her dönüşlerinde Allah adını bir kez zikrederler. Sema esasen bir zikirdir. Allah'ın adını zikretme yani zikrullahtır. Esasen varlığın başlangıcından beri kâinatta galaksiler, dünya, güneş vb. her şey iç içe geçmiş daireler şeklinde dönmekte; sema etmektedirler.

Semazenlerin ellerinin duruş şeklinin de anlamı şudur: Sağ el niyaz makamındadır. Hak'tan alma-yı temsil eder. Sol el ise halka verme anlamındadır. Yani Hak'tan alıp halka vermeyi temsil eder.

Dört tane selam vardır. Bu, aynı zamanda Allah'a yükselmenin dört basamağıdır: Şeriat, tarikat, marifet, hakikat.

Şer'at dünyaya gelmek, bilgi sahibi olmak ve kendini kurtarmaktır. *Tarîkât*: Dürüst olarak yaşamak «ettiği bazı hatalara tevbe ederek» *Mârîfet* bilgisinin meyvesini almak, çevresine memleketine ve insanlığa yararlı hale gelmektir. *Hakikât*: Ebedi hayata doğmak, insanlığın gönlünde yaşamaktır.

Semada şeyh, hatt-ı istivayı çiğnemediği bir ileri bir geri sema eder. O hırkasını çıkarmaz. Onun hırkası zaten kefeninin örtüsüdür. Sona doğru şeyh de sema ede ede postuna doğru yürür. Ve semadan çıkarak postu öpüp oturur. Bu esnada Kur'an'dan bir bölüm okunur. Semazenler de Kur'an sesini duyar duymaz otururlar. En sonunda

şeyh dua eder. Duaya semazenler de hep birlikte söylenen 'hu' sesleri ile katılırlar.

Bir aşk efsanesidir sema, ney kendi dilinde bu efsaneyi anlatır. "Sema âşıkların gıdasıdır, semada sevgiliyle buluşma hali vardır." diyen Mevlâna "Hal ehlinin gönüllerini sevgi artırır." demektedir. Semaya giren, dünyadan çıkar. Aşkın kollarını boynuna dolması sonucu semazen sema ederek aşkı kucaklar ve bağrına basar.

Sema aslından uzak düşen bir canın kıvranişını, çırpınışını ifade eder. Semazene, aynı deritten muztarip olan ney eşlik eder. Ney ve semazen birbirlerini en iyi anlayan iki dostturlar. Semazenin yüreğini oyan aşk ateşi ile neyin içini oyan ateş aynı ateştir. Ayrılığı en çok onlar yaşamıştır. Ney kamışlıktan, asli vatanından ayrılmış, can da mutlak varlıktan ayrı düşmüştür. Ve o ayrılan mekâna doğru çeken ilahi bir tılsım vardır.

Sema sevgilide fâni olma gayretidir. Sevgiliye olan naz ve niyazdır. Pervanenin ateşe uçmak için sıçramasıdır.

Sema maddi âlemden mana âlemine bir yolculuk bir dalıştır.

Sema güzellikler senfonisi, bir temaşa âbidesidir.

Sema "Gene gel gene, ne olursan ol, ister kafir ol, ister ateşe tap, ister puta, ister yüz kere tevbe etmiş ol, ister yüz kere bozmuş ol tevbeni, umutsuzluk kapısı değil bu kapı, nasılsan öyle gel." seslenişiyse bütün gönüllere bir kucak açmadır.

Sema, semadaki ay gibi, güneş gibi, dünya gibi olmak; onların dillerince onların hallerince bir seyr, bir niyazdır.

Ney şekli ile elif gibi vahdeti temsil eder, sema da iki iken bir olmak, vahdet-i vücuda ulaşmaktır.

Âşık için ney bir bahanedir, her ses sevgiliden bir davettir, sema bu davete icabettir.

Velhasıl ney aşkın özü, özetidir. Sema beyaz bir dilekçedir.

* *Fatih Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi*

Her Şeyi terk et; öyle gel bize...

Her kim fakirlik dünyasına girmek istiyorsa evvela dünyanın dörtte birini terk etsin; her kim fakirliğin sırrını anlamak ve orada dolaşmak istiyorsa dünyanın yarısını terk etsin; her kim Muhammed'e yaraşır fakirliği isterse, bütün dünyayı tekmeleyip bıraksın. Her kim Muhammed'in olgunluk derecesine ulaşmak isterse, dünya ve ahireti terk etsin ki sonunda Allah'a ulaşabilsin ve hâlis bir kul gibi yüce Allah için Allah'tan başka şeyleri terk etsin. İşte o zaman dünya, ukba ve onların içinde ne varsa böyle hâlis ve muhlis bir kula feda olur.

*Eğer bekâ istiyorsan dünyayı;
Likâ istiyorsan, ukbayı bırak.
Eğer Allah'ı istiyorsan dünyayı da,
ukbayı da,
bütün kevn ü mekânı da bırak;
Öyle gel bize.*

Mevlâna

(Eflâkî, Âriflerin Menkabeleri, I, 116-117)

BİR ÇİLELİ YOL

MEVLEVÎLİK

Dr. Mustafa ÇİPAN*

Mevlevîlik, ilhâmını mutlak mânâda Kur'ân ve hadisten alan, aşk ve edeb temelleri üzerine, Hz Mevlâna'nın öğretileri doğrultusunda oğlu Sultan Veled tarafından kurulan bir tarîkattir.

Bu tarîkat; âşık, ârif, âlim, kâmil, fâzıl ve hakîm müşşid-ler vasıtasıyla uzun asırlar boyunca insanlığı güzel-liğe, iyiliğe, doğruluğa, sevgiye, hoşgörüyeye, kısaca güzel ahlâka davet etmiş; bunu gerçekleştirecek mekân, düstûr ve icrâ usûllerini mükemmel bir şekil-de ortaya koymuş ve İslâm medeniyetini hakkiyla temsil etmiştir.

Hız. Pîr'in: "Berî gel, daha berî, daha berî" diye çağırın sesine kulak verip:

Ehl-i diller arasında aradım kıldım taleb
Her hüner makbûl imiş illâ edeb illâ edeb

beytinde ifadesini bulduğu şekliyle, makbûl olan hünerler arasında "edeb"i talep edenler; muhabbetle acıların tatlılaşacağına, dertlerin şifâ bulacağına inananlar; gönülleri O'nun derdiyle dertlenip aşksız geçen ömrü hesaba katmayanlar bu tarîkatin edeb ve muhabbet zincirinin halkaları olmuşlardır.

Onlar, önünde boyun büktükleri kapıda, istikbâle Mevlâna'nın çıkacağını ümîd ederek: "Ey kapılar açın Allâh'ım, bana da hayırlı kapılar aç" niyâzında bulunurlar.

Nefs-i arıtmak, gönül huzuru sağlamak ve olgunluğa erişmek maksadıyla ikrâr verilecek kapı, Âşıklar kâbesi olan Mevlâna dergâhıdır. Çünkü orası gönül hastalıklarının şifâ bulunduğu ve noksanların tamamlandığı yerdir.

*Ey dil istersen eğer kâmil ola noksânın
Sikkesi altına gir Hazret-i Mevlânanın
Hüdâyî*

Kemâle ermeye tâlip olanların çekeceği "çile", Farsça kırk rakamının karşılığı çihil kelimesinin muhaffefi olup, tasavvufî bir terim olarak kırk gün müddetle küçük, temiz ve sâkin bir yerde yeme, içme ve uykuyu azaltarak ibâdet ve riyâzetle meşgûl olma, anlamına gelir. Muhtelif tarîkatlerde derişler çilehâne veya halvethâne adı verilen küçük hücrelerde çileye soyunurlar.

Mevlevîlikte çile, yukarıda belirtildiği gibi olmayıp, binbir gün müddetle usûl ve âdâba uygun olarak

on sekiz değişik hizmeti görmektir. Çile müddetinin binbir gün olması; Hz. Mevlâna'nın hayatı boyunca çıkarmış olduğu halvetlerin toplamının binbir gün etmesi ve bu sayıya hürmeten tarîkatin usûl ve âdâbı arasında yer verilmesi veya Cenâb-ı Hakk'ın binbir ismine karşılık olarak binbir gün zikir ve hizmet etmekle ilgilendirilir. Bütün bu yapılanlardan maksadın Allah'ın rızasını kazanmak olduğu, rızâ kelimesinin ebced hesabıyla değerinin de "binbir" rakamı olduğu hatırdan uzak tutulmamalıdır.

*Çillesi binbir gün olduysa rızâdır maksadı
Eylr emrâz-ı kulûbu gel tedâvî Mevlevî*

Remzî

Çileye başlayan kişi, dünya endişelerinden kurtulmak arzusunu izhâr edercesine çileye soyunur. Çile çeken kişiye çilekeş; öngörülen hizmetleri müddeti ile yapmaya çile tamamlamak, çile çıkarmak; bitirmeden bırakmaya çile kırmak denir. Çile kırılırsa baştan başlayarak binbir günü yeniden hizmetle geçirmek icâb eder.

Mevlevîliğin merkezi olan Konya âsitânesinden başka; Afyon, Bursa, Eskişehir, Gelibolu, Halep, Kahire, Kastamonu, Kütahya, Manisa ve İstanbul (Galata, Yenikapı, Beşiktaş ve Bahariye) Mevlevîhânelerinde de çile çıkarılmıştır.

Çileye tâlip olan ve kendisine cân, mübtedâî, nev-mürîd gibi isimler de verilen nev-niyâz, matbah-ı şerifte nev-niyâz makâmı da denilen saka postunda üç gün boyunca oturur; yapacağı hizmetleri görür ve kendisine yapılanlara -âdeta yok sayılmak suretiyle itibâr edilmeyişine, tahkîr ve tezlîlere tahammül eder ve yola girmeyi kabul ederse üç günün sonunda ikrârı alınmak üzere aşçı dedenin huzuruna çıkarılır.

İkrârdan dönmek, asla tasvîb edilmeyen bir davranış olup, ikrârdan dönenin mahşer günü yüzünün kara olacağına inanılır. Zîrâ ikrâr, sıdk ile yapılır.

*Bizim erbâb-ı ıška sıdk ile ikrârimiz vardır
Riyâ ehlinden i'râz eyleyüz inkârimuz vardır*

Semâî

Kendi libâsından soyunup dervîş elbisesi giyen cân, kazancı dedeye teslim edilir. Cân, manevî müreb-bî sayılan kazancı dede nezâretinde binbir gün boyunca; ayakçılıktan başlayarak çerağcı, süpür-

geci, dışarı kandilcisi, içeri meydancısı, somatçı, pazarcı, bulaşıkçı, şerbetçi, âbrizci, çamaşırıcı gibi on sekiz değişik hizmeti görür; kendisine tarîkatin tarihçesi hakkında bilgi verildikten başka Farsça öğretilir, Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'si yanında başka lüzumlu eserler okutulur; kâbiliyetine göre hat, mûsîkî, tezhîb, şiiir talîm ettirilir ve semâ çıkarttırılır. Semâ çıkaran dervîşe muvakkat bir sikke verilerek muka-beleye katılmasına müsâade edilir.

Binbir günün sonunda Çelebi Efendi'den evrâd ve ezkârını ta'lim ederek çilesini tamamlayan dervîş, dede unvânını alarak hücre sahibi olur ve hücre-güzin, hücre-nişîn olarak adlandırılır.

*Matbahında çille-keş bir cân iken
Kıldı sâhib-hücre Mevlâna beni*

Hücre sahibi olmuş dedeye, dergâhın imkânları nisbetinde ikrâmda bulunulur, hücreyi tefrîş edilir, dervîş elbisesi ve çamaşır verilir; kıdem ve mevkiine göre -bekâr olan ve hücrede kalanlarına- âdeten niyâz denilen muayyen bir aylık tahsîs olunur. Dedeler ziyaretçi kabul edebilirler ve bu ziyaretçilerin, ihtiyaçların karşılanması maksadıyla bir niyâz hediyesi sunması âdettendir. Genellikle, dervîşin hücreye çıkışı kendisi veya bir şâir arkadaşı tarafından tarih düşürülerek tesbît edilir.

Mevlevî müşidleri, feyz kaynağı olan kuvvetli nazarlarıyla, müridlerin iç dünyalarında mükemmel bir inkılâb meydana getirirler ve âdeta toprağı altına dönüştürürler. Onlar hakikî aşkın mazharı, muhabbet sırrının mahremidirler.

Dervîş, kelimeyi oluşturan dal, râ, vav, ye ve şin harflerinin sembolize ettiği dünya, riyâ, varlık, yalan ve şehvet'ten kendini arındıran insandır.

Fakrı sadece Allâh'a olan ve O'ndan başkasına ihtiyaç duymayan, dünyadan müstağnî ve kanaat sahibi olan Mevlevîler, bilhassa ruh olgunlukları, fikrî incelik ve tekâmülleri, sanat kabiliyetleri yanında temizlik ve zarâfetleri ile de dikkatleri üzerlerine çekmişler ve sosyal hayatı yönlendirmişlerdir.

Aşk u niyâz ile...

* *Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuarı Öğretim Üyesi*

MEVLÂNÂ'DA HOŞGÖRÜ

“Gel, Yine gel” nasıl anlaşılmalı?

H z. Mevlâna'dan söz edilen hemen her yerde onun meşhur bir rubaisi tekrarlanır: “Gel, gel, ne olursan yine gel...” Bazıları bu rubaiyi biraz çarpıtarak, hiçbir dinle kayıtlı olmayan, âdetâ dinler üstü bir Mevlâna imajı vermek isterken; bazıları da rubainin ona ait olmadığını ileri sürerler. Kanaatimize göre bu görüşlerin ikisi de aşırıdır, asıl Mevlâna'yı yansıtmaktan uzaktır. Mevlâna, her şeyden önce iyi bir Müslümandır. Bütün feyzini ve ilhamını Kur'an ve İslâm'dan almıştır. Bir başka meşhur rubaisinde şöyle der: “Canım tenimde oldukça Kur'ân'ın kölesiyim. Ben Tanrı'nın seçkin Peygamberi Muhammed Mustafa'nın yolunun toprağıyım. Her kim bundan başka benden bir söz naklederse ona çok üzülmü ve o sözden de çok üzüntü duyarım.”¹

Asıl konumuz olan “Yine gel.” rubaisine gelince, bu parça Veled Çelebi tarafından derlenen Farsça metinde ve onun, M. Nuri Gencosman tarafından yapılan Türkçe tercümesinde bulunmamaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı tarafından, başka bir metin esas alınarak yapılan tercümeye ise yer almaktadır (Bk. Mevlâna, Rubailer, Remzi Kitabevi, İstanbul,

*Prof. Dr. Mehmet Demirci**

“Yine gel yine gel (veya geri gel), ne olursan ol yine gel. İster kâfir, ister Mecûsi, ister putperest olsun da gel. Bizim bu dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir...”

1964). Burada adı geçen rubainin Hz. Mevlâna'ya ait olup olmadığını tartışmayacağız. Bu bizim işimiz değildir. Ancak bu rubaideki düşünce, Hz. Mevlâna'nın görüş ve düşüncelerine uygundur. Bu, aynı zamanda İslâmiyet'in ve Kur'an'ın telkin ettiği anlayıştır. Rubainin farsça metni şöyledir:

*Bâzâ bâzâ her ânçi hesfî bâzâ
Ger kâfir u gebr u büt-perestî bâzâ
În dergeh-i mâ dergeh-i nevmîdî nîst
Sad bâr eger tevbe şikesfî bâzâ*

Farsça'da "bâz" kelimesi "yine, tekrar" anlamlarına geldiği gibi, "geri" mânâsında da kullanılır. Buna göre rubainin manâsı şöyledir: "Yine gel yine gel (veya geri gel), ne olursan ol yine gel. İster kâfir, ister Mecûsi, ister putperest olsan da gel. Bizim bu dergâhımız ümitsizlik dergâhi değildir. Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel."

Kelime kelime tercüme budur. Birtakım zorlamalarla "olduğun gibi gel" veya "nasılsan öyle gel" ilaveleriyle sanki şöyle denmek istenmektedir: Eski hâlini muhafaza ederek, tövbe etmeden, inançsızlığını, ateşe tapıcılığını olduğu gibi devam ettirerek gelebilirsin, her hâlinle kabûlümüsün... Bu rubaiyi böyle anlamak fazla zorlamak olur. Ayrıca Mevlâna'nın genel düşünce ve inanç yapısına da uymaz. Herkes olduğu gibi kalacaksa ve öyle gelecekse, bir değişiklik, yeni bir arayış söz konusu değilse, böyle bir davete ne gerek var? Hepsinin kendi yerinde durması daha iyi olmaz mı.

O halde söylemek istenen nedir? Geçmişin önemli sayılmaz. Hangi dinden, hangi inaniştan olursan ol, mühim değildir. Pek çok kötülükte bulunmuş, tövbe etmiş, yine kötülüğe dönmüş, bunu yüz kere tekrarlamış ve bu yüzden ümitsizliğe düşmüş olabilirsin. Ama bütün bunlardan sonra, yüz birinci defa tövbe etmek mümkündür. Sende böyle bir niyet, bir kıpırdanış ve uyanış varsa, son bir gayretle maziye bir sünger çekmek azmindeysen buyur gel, başımızın üstünde yerin vardır..

Bir gazete haberinden iki cümle: "Mevlâna ve Goethe'nin huzurunu bozan tek şey, dindar kesimin, Mevlâna'nın İslâmî yanının altını çizmekteki ısrarı idi. Batılılar ise Mevlâna'nın İslâm dünyasından olduğunu tabîi kabul ediyor, ancak daha evrensel mesajlar alma eğilimi taşıyorlardı." (Milliyet, 20.5.1995,

Kültür-Sanat sayfası). Mevlâna'nın İslâmî yanı, altını çizmeye gerek duyulmayacak kadar belirgindir. Onun asıl bu yanıyla evrensel mesajlar vermesi söz konusudur. Bu şekildeki zorlamalardan dolayı "dindar kesim" diye nitelenenlerin zihniyetine göre, yukarıdaki rubai Mevlâna'ya ait olmamalıdır.

Rubainin doğru mânâsını az önce verdik. Burada Kur'an ve hadislerdeki tövbeye ve ümitvar olmaya çağırının bir tezahürünü görüyoruz. Gerçekten de Hz. Peygamber'in hadislerinde, son nefese kadar tövbenin kabul edileceği, hata ne kadar büyük olursa olsun bağışlanabileceği, kötü bir ortamda doksan dokuz adam öldürüp ümitsizliğe düşen bir kimsenin yüzüncüyü de öldürdükten sonra tövbesinin kabul gördüğü, tövbede önemli olanın kesin pişmanlık ve içten gelen bir yürek yanığı olduğu ifade edilir.² Zümer suresi 53. âyetin meali ümitli olmamızı buyurur: "De ki, ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki o, çok bağışlayan, çok esirgeyendir." Bir sonraki âyette ise "... Rabbinize dönün O'na teslim olun" buyrulur. İşte Mevlâna'nın söz konusu rubaisi, bu iki âyetin mealinden başka bir şey değildir.³

Mevlâna'yı doğru olarak anlayabilmek, onu bütünüyle ve olduğu gibi tanımakla mümkündür. Bazı mutaassıp ve dar görüşlüler onun büyük hoşgörüsünü anlamakta zorluk çekerken, İslâmiyet'te fazlasıyla var olan müsamahalı tavrı ona çok görürler. Öte yandan Mevlâna'yı dinler üstü, hattâ dinle ilgisiz bir dünya vatandaşı gibi kabul isteyenler ise, onun İslâmî kimliğini gölgelemek isterler. Mevlâna'nın bu her iki görüş sahiplerinden de "bîzâr" olduğunu, bu yüzden üzüntü duyduğunu söyleyebiliriz. (Prof. Dr. Mehmet Demirci'nin bu yazısı, İzmir'de bulunan Akademi Kitabevi'nde basılmış ve genişletilmiş ikinci baskısı yapılan Mevlâna'dan Düşünceler adlı kitaptan alınmıştır.)

* Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi

DİPNOTLAR

1. Mevlâna, Rubailer, çev. M. Nuri Gencosman, 216, İstanbul 1974
2. Bk. Müslim, c. VIII, K. tevbe.
3. Abdülbaki Gölpınarlı, Mesnevi Şerhi, III, 129, İstanbul 1973. Süleyman Ateş, bu rubaiyi tövbe ile ilgili Furkan suresi 69-70. âyetlerin tefsiri sırasında hatırlatır. Bk. Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, VI, İstanbul 1990

GAM UĞRAMAZ HÂNEMİZE

Kalender YILDIZ

Ey Mevlâna! Sırrına erdiğın hakikatten bana da bir damla sunmaz mısın? Usandım, dünle geçip giden ve yarınla tekrar gelen şeylerden... Bir nefes istiyorum. Bir ışık; solmayan, pörsümeyen...

Senden öğrenmeye çalıştığım ama bir türlü sırrına eremediğim her seferinde kapısından döndüğüm hakikati istiyorum. Sazlıktan kesilen karnış gibi inlemekteyim kaç zamandır, heyhat ki sesime ses veren yok, nâçârım...

"İki ayakla aşk yolunda koşulmaz." dersin. Nedir pirim aşk yolunun erkânı? Bu yolda yürümek için el açıp boyun büksek; hanesinde iki kişiye yer olmayan o adam gibi: "Sen bensen ben de senim." diyebilesek...

Muhabet davasında yalan yakışmaz aşk ehline, âşğım diyen ibret ala pervaneden... Şems'le ilgili yalan habere sırtındaki cübbeyi verdiği vakit; "Aman efendim adam yalancının tekidir." diyen ihvana: "Biz o cübbeyi yalan haber için verdik, meğerki Şems geleydi, müjde olarak canımızı verirdik." deyiverdin. Evvel âhir, aşk bahsinde katında yayayız biz...

Tennureye bürünüp şeklen sana dönsek de ne gam uğrar hanemize şeb-i yeldada ne de şeb-i arus hasreti kasıp kavurur yüreğimizi... Hak'tan alsak da varımızı, halka dağıtmak konusunda kim bizden daha eli sıkıdır? Kâl ehli olmaktan hâl ehli olmaya giden yol ne çetin ne müşkül yol imiş meğer...

"Bu canım var oldukça ben Kur'ân'a tutsağım/Muhammed Mustafa'nın yolundaki toprağım/Benden başkaca sözler nakledenler olursa/Hem onu söyleyenden hem o sözden uzağım." Yolunda tutsak ve toprak olunacak şeyleri o kadar güzel seçmişsin ki bu yolda tutsaklık, hürriyet; topraklıksa ulaşılabilecek en son

makamdır. Çağlar öncesinden böyle seslenmiş olmana rağmen öyle bir zaman geldi ki kimi gayretkeş nev zuhurlar seni dinden uzak bir folklor adamı, sembolize ettiğın değerleri de folklorik bir meta olarak lanse etmeye çalıştı.

"Gönül diriliğine sarıl, çünkü ten diriliği hayvan sıfatıdır." Arifi anlamak, onunla aynı dili konuşmak için arif olmak gerek. İş, cesetle, tenle övünmeye, onunla üstünlük taslamaya kaldı ise bu yolda öküz, fil, deve... insandan önce gelir. İnsan için esas olan erdemdir.

Hak, arzu edenin kendisine ulaşması için sayısız yol yaratmıştır. O yollara, günün şartlarına göre insanlara rehber olacak, tabiri caizse köşe taşları hükmünde sağlam, kendisinden yıllar, yüz yıllar sonrasına kalabilecek, ışık tutabilecek "ayrıcalıklı" kimseler göndermiştir. Mevlana da bu kimseler zümresindedir, dinin hakikatini, evrenselliğini, hoşgörüsünü ve doğru anlaşılmasını ifade sadesinde biz de insanlığa, onun çağlar öncesinden seslendiği gibi seslenmeye devam edelim: "Gel, ne olursan ol, yine gel./İster kâfir, ister Mecusi, ister puta tapan ol yine gel./Bizim dergâhımız, ümitsizlik dergâhı değildir./Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel."

KARANLIK BASINCA AŞIKLAR DELİRİR

O, Cenâb-ı Hakk'ı delice seviyordu ve ufkunda hiç dinmeyen bir inilti vardı gece-gündüz. Halvette-celvette, her zaman ayrı ayrı muhabbet ve aşk u iştiyak fasılları yaşıyordu. Bütün bütün mâsivâdan tecerrüt edip kendini gönlündeki aşk u vuslatın gel-gittelerine salınca tamamen bir ateş topuna dönüyordu. İçten içe ocaklar gibi yanıyor, ama asla gam izhar etmiyordu. Yanmayı aşkın gereği görüyor, âh u vah etmemeyi de vefa töresi sayıyordu. Ona göre, «seviyorum» diyenler cayır cayır yanmalı ve bunu da maiyyet ve kurbetin bedeli saymalıydılar. Az yemeli, az içmeli, az uyumalı, konuşacakları zaman da sadece O'ndan söz açmalı ve hep «hayret» yaşamalıydılar. O, «Sevenin nasıl uyuduğuna şaşılır; evet, sevene uyumak haramdır.» derdi. Bir keresinde, (Cenab-ı Hakk'ın, Hazreti Davud'a hitaben:) «Ey Davud! Kendini uykuya salıp beni düşünmeyen, sonra da aşk iddiasında bulunan yalan söylemiş olur.» sözünü naklettikten sonra «Karanlık basınca aşıklar delirir-delirmeli.» demiş ve hep dediği gibi davranmıştı.

İşte Divan-ı Kebîr'de onun mağmalar gibi köpürüp duran his ve heyecan ummanından sadece birkaç damla:

O, Cenâb-ı Hakk'ı delice seviyordu ve ufkunda hiç dinmeyen bir inilti vardı gece-gündüz.

«Elsiz-ayaksız kalmış zavallı gönlümde O'nun aşkına direnecek güç kalmadığı için mecnun gibiyim. Her gün, her gece beni bağlayan aşk zincirinin ucunu geveleyip duruyorum.

Sevgilinin hayâli gelip belirince kanlar içinde kalıyorum. Ben kendimde olmadığım için O'nu gönül kaniyle boyarım diye korkuyorum. Aslında Sen, her zaman aşk ateşiyle yanıp yakılan bu âşîğın gecelerini perilerden sormalısın.. Herkes gidip uyudu; gönlünü O'na kaptırılmış olan ben ise uyku nedir bilmiyorum. Bütün gece gözlerim göklerde yıldız saymakta; O'nun aşkı uykumu öyle bir alıp götürdü ki, bir daha geri geleceğini sanmıyorum...»

Define Arayan Adam

Çok eski zamanlarda Bağdatlı bir fakara
Konuwermişti bir gün büyükçe bir mirasa.
Ani gelen zenginlik onu budala etti,
O koskoca serveti birkaç yılda eritti.
Ama kolay değildi eskiye geri dönmek,
Küheylan attan inip uyuz eşeğe binmek.
Hep evine kapanır için için ağlardı,
Yaradana sığınıp gece gündüz yalvardı:
Ya Rabbi sen bilirsin; ben fakir bir kul idim,
Muhtaç değildim ama oldukça yoksul idim;
O sonsuz hazinenenden bana mal ve mülk verdin,
Lütfunla gönendirdin, zenginliğe erdirdin;
Bense kıymet bilmedim, varlıkla sarhoş oldum,
Çarçur ettim dağıttım ve gene berduş oldum.
Hatamı geç anladım, ne olur beni affet
Taşyacak gücüm yok, ağır geldi bu zillet.
Hazinende 'yok' yoktur; ya lütfet bir geçim ver,
Ya da canımı al da sona ersin çileler.
Hep böyle niyaz etti haftalarca, aylarca.
Sonunda bir ses duydu derinden, rüyasında:
Sen kalk ve Mısır'a git, orda bir hazine var.
Senin gelip bulmanı bekliyor nice yıllar.
Uyanunca sevinçle dertlerini unuttu,
Düşünmeden delice Mısır yolunu tuttu.
Aç ve susuz dolaştı, yollar karma karışık;
Ne define göründü, ne de ufak bir ışık.
Açlık ve yorgunluktan perişan hale geldi;
Sonunda dilenmeye çaresiz, karar verdi.
Ama utanıyordu, nasıl girsin bu işe?
Geceleryin yaparım, tanımaz beni kimse.
Diye düşünerekten karanlığa süzüldü,
Tenha bir sokak bulup bir köşeye büzüldü.
Bir ayak sesi duyup avucunu uzattı;
Ama güçlü bir pençe bileğini kavradı:

Gel bakalım, sen böyle ne yapıyorsun burda
Bu saatte işin ne bu karanlık duldada?
Besbelli bir hürsüzsün, kötü niyetlerin var;
Yanacaktı kim bilir şerrinden nice canlar!
İri yarı bu adam mahalle bekçisiydi;
Yakasından tutmuştu, dövüyor, sürüyordu.
Dur, dövme de doğruyu söyleyeyim ben sana
Diye garip Bağdatlı yalvarıp yakarınca;
Peki, anlat bakalım, besbelli yabancısın;
Sakin yalan konuşma, doğru anlatmalısın.
Diye izin verince güvenlik görevlisi
Bizimki baştan sona anlattı hikâyeyi:
Sandığın gibi değil; ne hürsüzüm ne zalim;
Bir hülyanın peşinde bu hallere gelmişim.
Bekçi ona inandı ve gülererek dedi ki :
Anlaşıldı, sen hürsüz falan değilsin belli;
Seni bırakacağım, benden kurtulacaksın;
Ama kusura bakma, surlısklam ahmaksın!
Ben yıllardır bir rüya görüyorum her gece;
Diyorlar ki : «Bağdat'ta şöyle bir mahallede,
şöylece bir sokakta, şöyle şöyle bir evde
Gît, kaz ve çıkar onu; gömülü bir define.
Yerimden kumıldamam, güler, geçerim ancak,
Senin bir rüya için düştüğün şu hale bak!
Bu kadar mı ahmaksın, sende yok mu hiç akıl?
Bir daha görmeyeyim, şimdi karşımdan yıkıl! »
Bu sözleri duyunca şaşırdı mirasvedi:
Tarif edilen bu ev aynen kendi eviydi.
Demek ki hem define üstünde oturmuşum,
Hem de yoksulluğumdan feryat ediyormuşum.
Bu ne büyük gaflettir, ne affedilmez ayıp;
Yorgunlukla, çileyle geçen bunca yıl kayıp.»
Burnu koku almayan ne alır has bahçeden;
Melodiden ne anlar kulağı işitmeyen?
Hayatını servete, saltanata adayan
Bilemez defineyi, kendi içinde yatan.
Hem gerçek zenginlikten böylece mahrum kalır
Hem de hayattan yalnız çile ve zahmet alır.

Türk edebiyatının Beslenme Kaynağı

Betül COŞKUN

Hız. Mevlâna

"İnsan sahibi kişilerce bir şiir, yüz top kumaştan daha iyidir; hele denizin dibinden inci çıkaran şairin şiiri olursa."

Hız. Mevlâna, düşüncelerini şiir şeklinde ortaya koymuştur. Mevlâna'dan sonra belli bir sistem etrafında örgülenen Mevlevilik'te de şiir ve edebiyat önemli bir yer tutmuştur. Mevlâna için şiir, hikâye, kendi derdini anlatmak için sadece bir vasıta değildir. Ama bu vasıta estetik bir çerçevede şekillenmiştir.

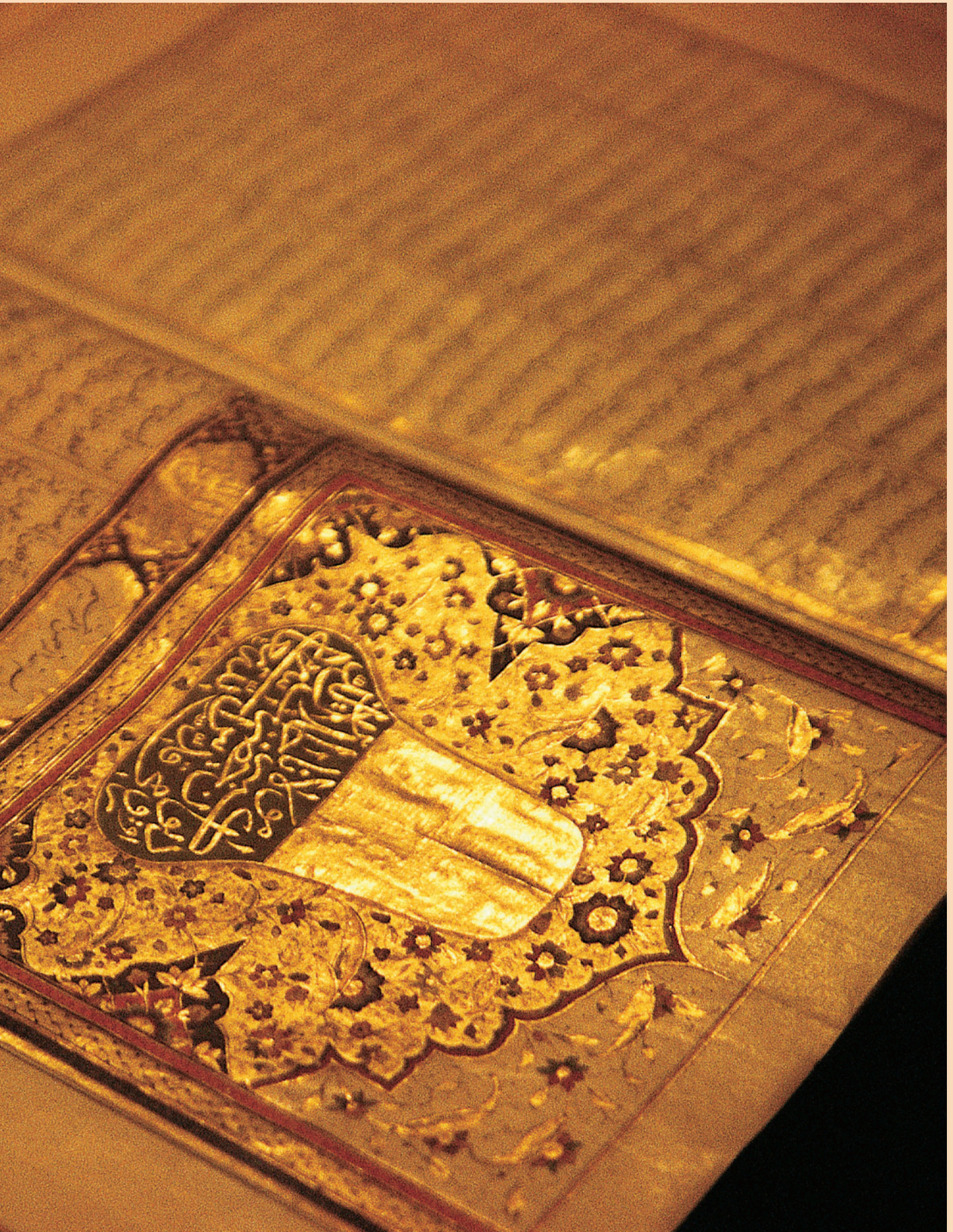
Osmanlı döneminde tekke ve medreseler, medeniyeti besleyen ana kaynaklardan biriydi. Mevlevi tekkeleri ise kültür ve sanat hayatını en çok besleyen kurumlardı. Bu tekkeler etrafında canlı bir sanat faaliyeti vardı. Özellikle şiir ve musiki büyük ilerleme kaydetmişti. Genel anlamda tasavvuf ise, bütün divan şiirinin ana kaynağıydı. Divan şiiri, tasavvufun kullandığı dili kullanmaktaydı; mazmunları tasavvufun dünyasından seçmekteydi. Günlük yaşamında tasavvufa yer vermeyen şairler dahi bu kaynağı kullanmaktaydı. Bununla beraber, onlarca mutasavvıf şair vardı. Bunlar içerisinde Mevlevî şairler de büyük bir yekûn tutmaktaydı. Şeyh Galip, Nefî, Şeyhülislam Yahya, Fasih Ahmed Dede, Nabi Mevlevî şairlerden sadece birkaçıdır.

Mevlâna ve Mevlevilik, Tanzimat'tan sonra gelişen Türk edebiyatını beslemeye devam etmiştir. Bu dönemde gelişen Türk edebiyatında yaşayış itibarıyla tasavvuf veya Mevlâna ve Mevlevilikle ilgili olmayan şair ve romancılar da bu kaynağı kullanmışlardır. Bu çerçevede Mevlâna ve Mevlevilik karşısında iki tavrın geliştiği görülmektedir. Özellikle 1950-1960'a kadarki dönemde Mevlâna ve Mevlevilik Türk kültür ve medeniyetinin bir zenginlik kaynağı olarak görülmüş ve edebî eserlere bu kapsamda taşınmıştır. Samiha

Ayverdi, Asaf Halet Çelebi bu kaynaktan beslenen ve Mevlâna ve Mevlevîliği büyük bir kültür kaynağı olarak gören edebiyatçıların başta gelenleridir. Yine Halide Edip Adivar da, kendi anlayışına göre ve bazı eleştirilecek noktaları barındıran bakış açısıyla, eserlerinde Mevlâna ve Mevlevilikten bahseder. Bu kaynağı edebî şahsiyetinin asfî unsurlarından biri yapmıştır.

Özellikle 1960'dan sonra modern ve post-modern edebiyatın gelişimiyle beraber Mevlâna ve Mevlevîliğin edebiyatta kaynak olarak kullanımı da değişmiştir. Bugün dünya edebiyatının birçoğunda gözlemlenen metafizik olana, mistik olana yönelim Türk edebiyatında da kendini göstermiştir. Modern insanın maneviyat eksikliği, insanları edebiyatta mistik konuları işlemeye itmştir. İnsanlık; iç dünyasının fakirliğini, edebiyattaki mistik olan unsurlarla gidermeye çalışmıştır. Batı dünyasında en çok satılan eserlerden birinin Mesnevi olması, bunun bir başka göstergesidir. Yine yakın zaman önce yayınlanan ve dünya çapında milyonlarca satış rakamına ulaşan Simyacı romanının Mesnevi'den beslenmiş olması ise bir başka göstergedir. Türk edebiyatına bakıldığında, yeni nesil romancıların pek çoğunun Mevlâna ve Mevlevîliğe bir oryantalist gibi yaklaştığı, bu beslenme kaynağını kendi kültür ve medeniyet dünyasına ait bir unsur gibi değil de başka bir medeniyetin unsuruymuş gibi anlattığı görülür. Bu da Türk edebiyatını yüzyıllarca besleyen önemli bir kaynağın, bütün zenginliğiyle kendini ortaya koymasına engel olmaktadır. Türk edebiyatının bugüne kadarki tecrübesinden hareketle, Türk edebiyatının geleceğe yürüyüşünde Mevlâna ve Mevlevîliğin çok önemli bir beslenme kaynağı olacağını, olması gerektiğini söylemek mümkündür.

“Men bende-i Kur’ânem eğer candârem,
Men hâk-i reh-i Muhammed Muhtârem,
Eger nakl küned cüzin kes ez güftârem,
Bîzârem ezü ve zân sühun bîzârem..”

Hatıralarla Mevlâna

HAFIZLARIN KIYMETİ

Bir gün hâfızların sultanı Hâfız İshak, Mevlâna'nın yanına gelmişti. Mevlâna büyük bir saygı gösterip ayağa kalktı; üst başa oturmasını söyledi ve:

– Mushafı nasıl aziz tutmak, nasıl rahle ve kürsülerin üzerine koymak lâzımsa, hâfızları da o şekilde aziz tutmak ve üst başa oturtmak lâzımdır. İçinde Kur'an'ın nuru bulunan bir gönlün cehennemin yüzünü görmesi uygun düşmez. Bir kâğıt parçasına Kur'an yazılı olsa onu ateşe atmazlar; ona hürmet gösterirler ve onda Kur'an yazılıdır, derler. O halde bir kalpte bütün bir Kur'an bulunursa onu nasıl cehenneme atarlar, buyurdu.

Bu müjdenin minnettarlığı olmak üzere şehrin bütün hâfızları Mevlâna'ya mürit oldular.

HAKIKİ ŞEYH...

Bir gün Emir Pervâne, Mevlâna için bir semâ tertip etmişti. Mevlâna, Pervâne'nin sarayının kapısına geldiği vakit, bütün dostlar içeri girsinler diye kapıda uzun müddet bekledi. Müritlerin hepsi içeri girdikten sonra Mevlâna da içeri gitti. Mevlâna o gece orada kaldı. Pervâne haddinden fazla ona hizmetlerde bulundu ve böyle bir bilgi padişahının kendisinin misafiri olduğu için Allah'a çok şükretti. Hüsâmeddin Çelebi, Mevlâna'nın kapıda beklemesinin sebebini sordu. Mevlâna şu cevabı verdi:

– Eğer biz önceden saraya girmiş olsaydık, bizden sonra gelen arkadaşlarımızın bazılarının içeri girmelerine uşaklar mânî olurlardı ve onlar bizim sohbetimizden mahrum kalırlardı. Eğer biz bu dünyada onları bir emirin sarayına veya bir vezirin evine sokamazsak kıyamette ukbâ sarayına ve cennet-i alâya ve Allah'ın huzuruna nasıl sokabiliriz?

MEVLANÂ'DAN NASİHAT

Bir gün Emir Pervâne, Mevlâna'dan kendisine nasihat vermesi için ricada bulundu. Mevlâna bir zaman düşündükten sonra mübarek başını kaldırarak:

- Emîr, Kur'ân'ı ezberlediğini duyuyorum, dedi.

O da "Evet" diye cevap verdi.

Mevlâna:

- Ayrıca hadîsler hakkındaki Câmîü'l-Usûl'ü de Şeyh Sadreddin- i Konevî hazretlerinden dinlediğini duydum, buyurdu. Pervâne yine:

- Evet, dedi.

Bunun üzerine Mevlâna :

- Madem ki, Allah'ın ve onun elçisinin sözlerini okuduğun, gerektiği gibi bildiğin halde o sözlerden nasihat alamıyorsan ve hiç bir âyet ve hadîsin gereğince amel edemiyorsan, benim nasihatimi nasıl dinler ve ona nasıl uyarsın, dedi.

Pervâne ağladı ve kalkıp gitti. Ondandan sonra iyi işler yaptı, adalet ve ihsan ile meşgul oldu; hayratta bulundu ve böylece dünyada eşsiz oldu.

HAKIKİ DOST KARŞILIK BEKLEMEZ

Mevlâna'ya yakın müritlerden biri şöyle bir hikâyeye nakleder:

"Bir gün arkadaşım ile birlikte gezmeye gidiyorduk. Uzaktan Mevlâna'nın tek başına gitmekte olduğunu gördük. Biz de ona ayak uydurarak onun peşinden takibe koyulduk. Mevlâna arkasına bakıp bizleri gördü ve:

– Siz arkadan yalnız geliniz, başka kimse gelmesin. Kalabalıktan hoşlanmıyorum. Benim halktan kaçışımın sebebi, onların el öpmek ve önümde eğilip saygı göstermek belâsından kurtulmak içindir, dedi.

Gerçekten Mevlâna herkesin onun elini öpmesinden ve önünde baş koymasından son derece incinirdi. Aşağı tabakadan olan insanlara ve talihsiz kimselere karşı büyük bir gönül alçaklığı gösterir, onların önünde eğilirdi. Bundan sonra Mevlâna yoluna devam etti, biraz ilerleyince bir viraneye gel-

dik. Orada birkaç köpek birbirleriyle sarmaş dolaş olmuş, uyuyorlardı.

Arkadaşım:

– Bu biçâreler arasında ne kadar güzel bir birlik vardır; ne güzel uyuyorlar ve birbirleriyle ne kadar da güzel sarmaş dolaş olmuşlar, dedi. Bunun üzerine Mevlâna:

- Evet, dedi; sen bunların arasındaki dostluğun ve birliğin ne kadar samimi olduğunu bilmek istersen, onların aralarına bir leş veya bir ciğer ativer. O zaman bu dostluğun nasıl bir dostluk olduğunu görürsün. İşte bu gördüğün dünya ehli ve dünya malına tapanların aralarındaki dostluk da böyledir. Aralarında bir menfaat çatışması olmadıkça birbirlerinin dostudurlar; fakat dünyalık bir şey aralarına girince nice senelik namus ve şereflerini boşa verirler ve aralarındaki tuz ekmeğini bir tarafa atarlar."

SANKİ ÜÇÜNCÜMÜZ SENDİN

Şemseddîn Attâr anlatır: Mevlâna bir gün câmide vâz verirken, mevzû; Hızır ile Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssasına gelmişti. Bu kıssayı, öyle fesâhat ve belâgat ile anlatıyordu ki, herkes nefesini kesip, can kulağı ile dinliyordu. Benim yanımda bir şahıs başını önüne eğmiş bir şeyler mırıldanıyordu. Kulak verdim, dediklerini anladım. "Sanki yanımda idin, sanki üçüncümüz sen idin." diyordu. Bunun Hızır olduğunu anladım. Yanına sokuldum. "Anladım. Sen Hızır'sın, ne olur, bana ihsân eyle!" dedim. Cevâben; "Burada hazret-i Mevlâna varken, benim sana ihsânda bulunmam deniz yanında teyemmüm gibi olur. Senin bütün müşküllerini o halleder." dedi ve gözden kayboldu. Ben bu hâli Mevlâna hazretlerine anlatmak için yanına gittiğimde, daha söze başlamadan; "Ey Attâr! Hızır Aleyhisselâm'ın sözleri doğrudur." diyerek benim sözümü kesti.

HAYVAN SEVGİSİ VE MERHAMETİ

Mevlâna hazretleri bir gün Nefisüddin hazretlerine "Bana iki dirhemlik çörek al getir." diye rica etti. O zaman bir tepsi çörek bir dirhem tutarındaydı. Nefisüddin hazretleri çörekleri alıp Hazrete getirdi. O da çörekleri aldı, bir mendile koyarak harabe bir mekâna kadar yürüdü. Orada bir dişi köpek ve yavruları vardı. Mevlâna yanında getirdiği bütün çörekleri bu köpeklere verdi ve "Yedi gün yedi gecedir bu zavallı köpek bir şey yememiştir, yavruları yüzünden de buradan ayrılmıyordu." dedi.

Ibrahim Divarci Archive

AŞK ÇAĞLAYANI HZ. MEVLÂNA

Eğer Mevlâna'nın aşk u heyecanı ve vecd ü hafakanlarının özü sayılan şiir divanlarının ruhu sıkılacak olsa, ondan hep aşk u iştihak ağlamaları, vuslat ve ümit nağmeleri dökülecektir. O bir ömür boyu sevmiş, sevildiği inancıyla oturup kalkmış, hep O'na karşı olan aşk u alâkasını dillendirmiştir. O, bu engin aşk u alâkasını her seslendirişinde de O'na yalnız yürümemiştir; kendini dinleme bahtiyarlığına ermiş-çevresini de alıp beraber götürmüştür. Evet o, kendisine sunulan semavî ziyafet sofralarından, o ışık hâlesi içinde bulunanlara da kâse kâse sunmayı âdeta bir vefa borcu bilmiştir.

İşte ona ait bir semavî yolculuk sergüzeştinden etrafa akseden birkaç müteşâbih nağme:

«Aşk burakı aklımı da gönümü de aldı götürdü. Nereye götürdüğünü bana sorma. Aklımı da gönümü de alıp ötelere götürdü. Yürüyüp öyle bir revaka ulaştım ki, orada ne ay var ne de gün; öyle bir dünyaya eriştim ki, orada dünya da dünya olmaktan çıkmış...» Bu seyahat, mirac-ı Ahmediye'nin gölgesinde öyle bir uruc ve bir semavî yolculuk ki, Süleyman Çelebi ifadesiyle, «Ne mekân var ânda ne arz u semâ.» Görüp duydukları, bakıp temâşâ ettikleri gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, akl u fikrin kavrayamadığı özel iltifat tecellileriydi ve bunlar herkese de müyesser değildi. O, gitti, gördü, tattı ve bir fâninin bilebileceği çerçevede bilinebilecek her şeyi bildi. Görmeyenler bilemez, tatmayanlar duymaz; duyanlar da çok kez sır vermez, sır verseler de onu herkes ihâta edemez. Gâlib'in ifadesiyle:

"Bir şu'lesi var ki şem'-i Canan'ın
Fânûsuna sığmaz âsumanın"

MUHAMMEDÎ EDEBİN ARIZASIZ TEMSİLCİSİ

Bazıları, Cenab-ı Hakk'ın münezzehiyeti ve mukaddesiyeti açısından, O'na karşı aşkı uygun bulmamış ve insan-ı kâmil'in mâsukiyetini de anlamsız görmüşlerdir. Pek çok hak dostu gibi Hazreti Mevlâna da, beşerî aşk u alâkaların çok çok üstünde, Zat-ı Ulûhiyet'in münezzehiyet ve mukaddesiyetine yaraşır bir aşk u iştihakın olabileceğini cesurca ifade etmiş ve arkadan gelenlere de yoruma açık böyle bir aşk-ı ilâhî müteşâbihi miras bırakmıştır.

Sonradan gelen bazı sofi ve mollalar, böyle bir müteşâbihle beraber, yer yer o dergâhta icra edilen müziği, neyi ve değişik enstrümanları da sürekli sorgulamışlar; semâzenlerin hareketlerini yargılamışlar ve infaz üstüne infazlar gerçekleştirmişlerdir; ama, Hazret'in, kendi yorumlarının doğruluğu konusunda hiçbir şüphesi olmamıştır. Olsaydı, hepsini kırar, döker ve bu kabîl şeylerin bütününden vazgeçerdi.. mutlaka vazgeçerdi.

Aslında onun, dinin ruhuna yürekten bağlı bulunması ve Muhammedî edebî (sallallahu aleyhi ve sellem) arizasız bir temsilcisi olması da, başkalarına fazla bir şey söyleme fırsatı vermez zannediyorum. Kılı kırk yararcasına dinin özüne saygısı ve sünnet-i seniyyenin canlı bir tefsiri olması, bugüne kadar büyük çoğunluğun onu kabulü için yetip artmıştır.

VİLÂYET SEMÂSININ ÜVEYKİ

Hız. Mevlâna, tam bir samimiyet ve ihlâs insanıydı; şer-i şerife muhalif düşmemek kaydıyla hep gönlünden gelenleri yaşıyor ve onları seslendiriyordu.

Mevlâna Celâleddin er-Rûmi hazretleri, zühdü, takvası, iffeti, ismeti, halktan istiğnası ve bütün bütün ötelere müteveccih yaşamasının yanında marifeti, muhabbeti, aşk u iştiyakıyla da ömür boyu irtifa kaybetmeden yaşayan vilâyet semâsının üveyklerinden biriydi. O, Allah'ı aşk üstü bir aşkla sevdiği gibi, O'nun tarafından sevildiğine de inancı tamdı. Bu, ne kaybettiren bir emniyet hissi, ne de mehâfet ve mehâbetten mahrumiyetti; bu, bir iman ve ihtisab ufkuydu; Hazret de işte bunu tahdis-i nimet sadedinde ihsas ediyordu. Buna, sultanın mevhibelerine dellâllık etme de diyebiliriz.

Onun iç dünyasında, her zaman farklı debi ve değişik dalga boyunda aşk çağlayanları birbirini takip eder, teveccüh ve vefası ilâhî cezb u incizabla mükâfatlandırılır; böylece ona, kurb üstü kurb yolları açılır ve o, çok defa kâse kâse yudumladığı câm-ı aşkla sermest-i câm-ı aşk olarak yaşardı. Sadece O'nu görme, O'nu bilme, O'nu duyma, O'nu söyleme, her iş ve sözünü O'na bağlama mevzuunda o kadar samimî idi ki; bir an gözü ağıyâra kaysa, oturur bir yığın gözyaşı

döker; her zaman maiyyetin ferah-fezâ iklimlerinde yaşamaya can atar, hem muhib hem mahub olma iştıyakıyla çırpınır durur ve dakikalarını âşık u maşuk olma sermestisiyle geçirirdi.

Ondan evvel de bu zaviyeden ruhânî zevkleri duyan, yaşayan bir hayli âşık ve muhib gelip geçmişti; ama, duyup hissettiklerini seslendirmesi – hususiyile de Divan-ı Kebîr'deki üslûba emanet– her mülâhazasını cesurca ortaya koyması açısından onun başkalarına karşı bir fâikiyetinin bulunduğu da açıktı. Vâkıa, daha sonraki dönemlerden devr-i risâlet-penâhînin koçyiğitlerine kadar umumî fazilette Hazret'e üstünlüğü müsellemler bir hayli devâsâ insan da gelip geçmişti; ama, Hazreti Pir'in fâikiyeti «hususî fazilette mercûhun râcihe tereccühü» mânâsındaydı. İşte bu açıdan onu, bu vadinin biricik gözdesi ve dilrubâsı sayabiliriz. O, bu hususta çok güzeldir, güzellere peyrevdir ve aşk yoluyla insanları Güzeller Güzeli'ne ulaştırmada da güzîde bir rehnümâdır.

Bir insan için, Cenab-ı Hakk'ı gönülden sevmek ve her zaman O'nu derin bir aşk u iştıyakla yadetmek yüce bir pâyedir. Bundan daha yüksek bir man-

sıp varsa o da, insandaki bütün bu aşkların, iştıyakların, cezb ü incizabların O'nun teveccüh ve iltifatından kaynaklandığının şuurunda olmaktır. Hazreti Mevlâna, her nefes alış verişinde sürekli O'nu soluklanıyordu; bu hâlini de yine O'nun nazar ve hususi teveccühüne bağlıyordu. Ufku bu noktaya ulaşmayanlar bunu anlamayabilirler. Ne var ki, «Herkesin istidadına vâbestedir âsâr-ı feyzi / Ebr-i Nisandan ef'î semm, sadeftürdürâne kapar.» fehvasınca, donanım ve istidatların, elfâzın meâniye kalıp olduğu gibi, ilâhî mevhibe ve vâridlere şart-ı âdi plânında bir dâi olduğunda da şüphe yoktur.

TAM BİR SAMİMİYET VE İHLÂS İNSANI

O, tam bir samimiyet ve ihlâs insanıydı; şer-i şerife muhalif düşmemek kaydıyla hep gönlünden gelenleri yaşıyor ve onları seslendiriyordu. Dini hayata hayat kılarırken de, başkalarına yaşama yollarını gösterirken de, ney'e üflerken de, semâa kalkıp pervane dönerken de, her zaman aşk u iştıyakla ciğeri kebab ve her zaman âh u eninle sızlayan bir nây ve bir dolaptı. Anlamazdı muzdarip olmayanlar onu; duyamazdı nâdânlar onun duyduklarını. O, «Firaktan pâre pâre olmuş bir sine isterim ki, ona iştıyak ve dertlerimi şerh edeyim.» diyor derd-mend yârân beklentilerini seslendiriyordu.

BİR KUTUP YILDIZI, BİR VİLÂYET ÇERAĞI

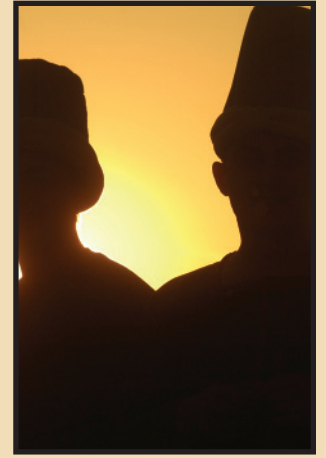
Hazreti Rûmî, kendi çağında irşad dairesinin merkez noktasında âdetâ bir Kutup Yıldızı, feyiz kaynağı olan Hakikat-i Ahmedîye'nin ziyası sayesinde binlercenin-yüzbinlercenin şem'ine pervane oldukları bir vilâyet çerağı, insanî kemâlâta yürüyenlerin yanılmaz pişdârı, Kur'ân hakikatlerinin müdakkik bir müfessiri, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) aşk u şevkinin coşkunun bir tercümanı ve herkese Allah'ı sevdirmenin de büyüğü bir lisaniydı. Onun atmosferine girenler sonsuz huzura erer, onun ufkundan Kur'ân'a bakanlar asrı saadeti görmüş gibi birdenbire başkalaşır, etrafındaki gürûh-u encüme Hak âyâtını tefsir ederken bütün sineler aydınlanır, o «Allah» derken âdetâ gökler deliniverir de semanın esrarı arza boşalıyor gibi olurdu.

Mevlâna'nın bütün bir varlığa karşı duyduğu muhabbet, alâka ve insanlarla münasebetlerindeki sıcaklık, ondaki o derinlerden derin ilâhî aşkın bir izdüşümüydü. Fıtratı sermest-i câm-ı aşk olan Hazreti Pir her şeyi sevmiş, topyekün varlığı muhabbetle kucaklamış, her nesne ile bir çeşit diyaloga geçmişti ki; bütün bunlar, onun Allah'a karşı o derin aşk u alâkasının yansımalarından başka bir şey değildir.

Hazreti Mevlâna, başta peder-i muhteremleri Sultanu'l-Ulemâ olmak üzere, pek çok feyiz kaynağından istifade etmiş, seleflerinin büyük çoğunluğunu geride bırakmış ve

ummanlar gibi köpüren aşk u şevkiyle her zaman Allah'a yakın durmanın yanında hep insanların içinde olmuş ve kendini asla onların üstünde görmemiş; hayat-ı seniyelerinde bizzat, ötelere yürüdükten sonra da eserleriyle Hazreti Sultanu'l-Enbiyâ'nın rûhânî hayatlarının vesâyetinde bir «kutbu'l-irşad» vazifesi görmüş; çok geniş alanlı, geniş zamanlı tesiri olan ender simalardan biridir.

Hazreti Mevlâna, medreseden tek yeye, tekyeden çilehanelere bütün feyiz kaynaklarından beslene beslene olgunlaşmış. Hakk'a vasil olmuş.. kendi sistemi içinde semâvîleşmiş ve vilâyet semâsında bir kutup yıldızı gibi âdetâ kendi etrafında dönen bir mâh-ı mücellâdır. Evet o, bulunması gerekli olan yere ulaşmış ve durması icap eden yerde de durmayı başarmış bir babayığittir. Gördüklerini iyi okumuş, duyduklarını yerinde değerlendirmiş; Hakk'a teveccühünde asla kusur etmemiş ve ötelere esip gelen vâridlerin, mevhîbelerin bir zerresini dahi zayı etmemiştir. Zayı etmemiş ve pek çok sefî gibi bu ilâhî atıyyeleri şiiir diliyle seslendirmiş, baş döndüren söz hevenkleriyle ortaya koymuştur. O, bu zebercedden büyüğü kelimelerle hem kendi aşk u heyecan hummasını dillendirmiş, hem de şiiirin köşe-bucak müphemleri içinde, yârâna açık, ağıyâra kapalı müteşâbihâtını ifade etme üstadlığını ortaya koymuştur. ***

Hazreti Mevlâna, Kur'ân hakikatlerinin müdakkik bir müfessiri, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) aşk u şevkinin coşkunun bir tercümanı ve herkese Allah'ı sevdirmenin de büyüğü bir lisaniydı.

Şems'den Sonra Mevlâna

Doç. Dr. Hülya Küçük*

Pek çok kişi iki Mevlâna olduğuna inanır: Şems'den önceki ve sonraki Mevlâna. Ve, Mevlâna'nın aslında İslam dinine bağlı biriyken Şems'den sonra içine düştüğü coşku ve aşkla değiştiğini, dine olan bağlılığını kaybettiğini söyler. Oysa o Şems'le, sadece "temkînli ve ağırbaşlı" bir sufilikten "Şems de benim Hudâ da" dediği "coşkulu" bir sufiliğe geçmiştir, o kadar.

Evet, Mevlevîlikte iki meşrep olduğu, bunlardan birisi olan Veled kolunun zühde, diğeri olan Şems kolunusa aşk ve coşkuya önem verdiği iddia edilmektedir. Birçok Mevlevîye, meselâ Şeyh Gâlib'e (ö.1799) göre böyle bir ayırımın izâhı mümkün değildir. Zîrâ ona göre Sultân Veled (623/1226-712/1312), babası Mevlâna'dan önce Şems'e intisâb etmiş, hattâ Şems bir gün "Başımı Mevlâna'ya,

sırrımı Sultân Veled'e verdim." demiştir. Öyleyse Veled yolunun Şems yoluna aykırılığı düşünülemez.

Mevlâna, kendisine bu tür isnadların yapılacağını biliyormuşçasına Dîvân'ında "Men bende-i Kur'ânem eger can darem/Men hak-ı rehi Muhammed muhtârem/Ger nakl küned cüz in kes ez guftârem/Bizârem ez o ve'z an söhân

bizârem" (Ben, sağ olduğum sürece Kur'ân'ın kölesiyim/Ben, seçilmiş Muhammed'in yolunun toprağıyım/Benden, bu söylediklerimden başkası nakledilirse/Ben bunu söyleyenden de sözünden de şikâyetçiyim) demekle kalmamış pratikte de farz ve nafîle ibadetlere devam etmiştir. Kışın en soğuk günlerinde, yüzünden akan gözyaşının yerde donacak kadar secdede kalması

ve riyâzeten dolayı yüzünün sapsarı oluşu gibi özellikleri nedense hep göz ardı edilmiş, hatta Mevlevîlerin bir zikir şekli dahi olmadığı iddia edilmiştir. Menâkibu'l-Ârifin'de onun müridlerine "Allah, Allah" zikrini öğrettiği açıkça geçmektedir. Başka kaynaklardan Mevlâna'nın evrâd ve ezkârına ilişkin başka verilere de ulaşılmıştır. Aslında semâyı anlayabilen için başka zikir aramaya gerek dahi yoktur. Semâ, kâinatın Hakk'ı zikrinden başka bir şey değildir. Semâdaki çalgı aletlerini "zevk aracı" olarak görenler bilmelidirler ki Mevlâna'nın/âşğın dinlediği çalgı ile "Allah'tan gâfil" kimsenin dinlediği çalgı aynı değildir: Arif, kâinattaki her sesteyi, kuş sesinden kuyru çıkırtısının sesine kadar her şeyde Allah'ın adını duyar. Zira kâinattaki her varlık, Elest Bezmi'ndeki birlikteliği aramakta ve içinde bulunduğu ayrılık hali için nâle vü figân etmekte, Hakk'ı arayış içinde olduğunu âleme ilân etmektedir. Mevlâna:

"Her nereye baş koysam O'na secde edilecek yerdir orası. Altı yönde, onun dışında da ilâh O'dur. Bağ, gül, bülbül, semâ', güzel... Bunların hepsi bahane, hep aranan, istenilen O'dur." derken de bu türlü bir arayıştan söz etmektedir.

Kâinattaki her şeyi zikir halinde gören, insanları bundan uzak düşünebilir mi? Bu sebeple o, hangi dinden olursa olsun insanların Hakk'ı, kendi dillerinde zikrettiğine inanmış, her dinden insana sevgi ve merhamet kanadını açmış, bu da onların, Mevlâna'nın dinine, yani İslam'a olan ilgilerini, sevgilerini artırmıştır.

Mevlâna'nın sosyal muhiti içinde her dinden gayri-müslim vardı. Şehirlerde camiler, kiliseler ve manastırlar kucak kucağa idiler. Mevlâna'nın Rumlara, yani Hıristiyanlara ve onların rahiplerine gösterdiği alçak gönüllülük, onun yüceliğini göstermekten başka bir anlam ifade etmez.. Zira o, kendi deyimiyle " Bir ayağı sımsıkı şeriatte duran, öbür ayağıyla yetmiş iki milleti dolaşan" bir pergeldi. Bu, onun, "ayağının tozu" olmakla iffihar ettiği ettiği Peygamberin ve "ölünceye kadar bendesini" olmaya ahdedtiği Kitâb'ın, yani Kur'ân'ın, kısaca İslâm'ın ya da tasavvufun kendine has hümanizmini yansıtan sözlerinden başka bir şekilde ele alınmamalıdır.

* Selçuk Üniv., İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi

Hz. Mevlâna'nın Hayatı

Mevlâna 30 Eylül 1207 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan yöresinde, Belh şehrinde doğmuştur. Bu şehir, o devirlerde bir ilim merkezi konumundaydı ve henüz Moğol istilasına uğramamıştı. İpek yolu üzerinde bulunduğundan dolayı tüccarların buluşma noktası idi ve iktisaden kalkınmış bir başkentti.

Mevlâna'nın babası Hüseyin Hatibî oğlu Muhammed'dir. Kendisi Bahaüddin Veled olarak tanınmıştır. Kendisine Sultânu'l-Ulemâ (âlimlerin sultanı) lâkabi verilmiştir. Hazreti Mevlâna'nın soy ağacı, Hazreti Ebûbekir'e kadar dayanmaktadır.

Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled, bazı siyasi-fikrî olaylar ve yaklaşmakta olan Moğol istilası nedeniyle Belh'ten ayrılmak zorunda kalmıştır. Sultânü'l-Ulemâ 1212 veya 1213 yıllarında aile fertleri ve yakın dostları ile birlikte Belh'ten ayrılmak zorunda kalmıştır.

Mevlâna ailesinin ilk durağı Nişâbur olmuştur. Nişâbur şehrinde meşhur mutasavvıf Ferîdüddin Attar ile karşılaşmıştır. Mevlâna, küçük yaşına rağmen Ferîdüddin Attar'ın ilgisini çekmiş ve takdirini kazanmıştır.

Sultânü'l-Ulemâ Nişâbur'dan Bağdat'a ve daha sonra Kûfe yolu ile Kâbe'ye hareket etti. Hac farzasını yerine getirdikten sonra dönüşte Şam'a uğradı. Şam'dan sonra Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde üzerinden Lârende'ye (Karaman) geldi. Burada Subaşı Emir Musa'nın yaptırdığı medreseye yerleşti.

1222 yılında Karaman'a gelen aile burada 7 yıl kaldı. Mevlâna 1225 yılında Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile Karaman'da evlendi. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adında iki erkek çocuk dünyaya geldi. Bir süre sonra Gevher Hatun'u kaybeden Mevlâna, Kerra Hatun ile ikinci evliliğini yaptı. Bu evlilikten de Muzaffereddin ve Emir Âlim Çelebi adlı iki oğul ve Melike Hatun adlı bir kız dünyaya geldi.

Bu dönemde Anadolu'nun önemli bir bölümü Selçuklu Devleti'nin egemenliği altında idi. Konya da bu devletin başkenti idi. Şehir pek çok açıdan gelişmiş, ilim adamları ve sanatkârlarla dolup taşmıştı. Devletin reisi Alâeddin Keykubad idi. Alâeddin Keykubad, Sultânü'l-Ulemâ Bahaeddin Veled'i Karaman'dan Konya'ya davet etti ve

Konya'ya yerleşmesini talep etti.

Sultânü'l-Ulemâ, bu daveti kabul etti ve 3 Mayıs 1228 yılında ailesi ve dostları ile birlikte Konya'ya geldi. Muhteşem bir törenle karşılandılar ve ika-metgâh olarak Altunapa (İplikçi) Medresesi'ne yerleştiler.

Sultânü'l-Ulemâ, 12 Ocak 1231 yılında Konya'da vefat etti. Günümüzde müze olarak kullanılan Mevlâna Dergâhı'na, bugünkü yerine defnedildi.

Sultânü'l-Ulemâ'nın vefatından sonra talebeleri ve müridleri Mevlâna'nın etrafında toplandılar. Mevlâna'yı babasının varisi kabul ettiler.

Mevlâna 15 Kasım 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaştı. Bu beraberlik uzun sürmedi. Mevlâna Şems'in yokluğundan sonra uzun yıllar inzivaya çekildi. Mevlâna Şems'in boşluğunu Selâhaddin Zerkubi ve Hüsameddin Çelebi ile doldurmaya çalıştı.

Mevlâna'nın ilâhî aşkla dolu geçirdiği bereketli ömrü 17 Aralık 1273 pazar günü Gerçek Sevgili'ye kavuşmasıyla neticelendi. Cenaze namazını vasiyeti üzerine Sadrettin Konevî kıldıracaktı fakat Konevî, çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp bayıldığından dolayı Mevlâna'nın cenaze namazını Kadî Sirâceddin kıldırdı.

Hazreti Mevlâna ölüm gününü sevgiliye kavuşma günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine, yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesine manasına gelen «Şeb-i Arûs» diyordu ve ölümünün ardından sevenlerine şunu vasiyet etmişti:

«Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız! Bizim mezarımız âriflerin gönüllerindedir.»

Mevlâna'nın

7 ÖĞÜDÜ

- Cömertlikte, yardım etmede akar su gibi ol
- Şefkat ve merhamette güneş gibi ol,
- Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.
- Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol,
- Tevazu ve alçakgönüllülükte toprak gibi ol,
- Hoşgörülülükte deniz gibi ol,
- Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol...

Hız. Mevlâna'nın Lakapları*

"Mevlâna" lâkâbı, efendi, sahip, mâlik anlamında Arapça sıfat olan "Mevlâ" kelimesiyle; 'biz' anlamındaki Arapça bitişik şahıs zamiri "nâ"dan oluşmakta ve "efendimiz" anlamına gelmektedir. Arapça'da genel olarak "el-Mevlâ", diğer Doğu dillerinde "Mevlâna" lâkapları, İslâm dünyasında hürmet belirtmek için önemli kişilerin isimlerinin önünde kullanılmıştır. Aynı kullanım Osmanlı döneminde âlim ve faziletli kişiler için de söz konusu olmuştur.

"Mevlevî" lâkâbı, Allah, sahip, efendi gibi anlamlar taşıyan "Mevlâ" kelimesine nispet 'yâ'sı eklenerek oluşturulmuş bir kelime olup "Mevlâ'ya mensup" anlamındadır. Allah'a bağlı, ilâhî, dinî anlamıyla bu kelime İslâm dünyasında önemli bilgin ve şeyhler için lâkap olarak kullanılmıştır. Günümüzde de bilhassa Hindistan'da bu anlamıyla kullanılmaktadır.

"Hudâvend" kelimesiyle eş anlamlı olan "Hudâvendigâr" da Menâkıbu'l-Ârifin'den ve Sipehsâlâr'ın Risâle'sinden anlaşıldığına göre Mevlâna için çocukluk yıllarından itibaren kullanılagelmiştir. Menâkıbu'l-ârifin'de babasının bu lâkâbı Mevlâna için kullandığı belirtilmektedir. Anılan iki eserde bu unvan çoğunlukla "Hazret-i Hudâvendigâr Mevlâna" ve "Hudâvendigâr Mevlâna Celâleddin" şeklinde anılmaktadır. 'Hudâvendigâr' kelimesi efendi, sahip, sultan ve Allah anlamlarını taşımaktadır. Kelimenin efendi, sultan ve benzeri anlamından hareketle Türkçe'de başta Sultan Murad Hüdâvendigâr olmak üzere çeşitli şahıslar için kullanıldığı vâkidir.

"Şeyh" lâkâbı Mevlâna için oğlu Sultan Veled'in eserlerinde, XIV. asır kaynaklarında ve sonrasında kullanılırken günümüz kaynaklarında pek anılmaz. İhtiyar, önemli kişi, bilgin ve önder gibi anlamlar taşıyan kelime mezhep ve tarikat önderleri için de kullanılmıştır.

"Belhî" ve "Rûmî" sıfatları bazen birlikte bazen ayrı olmak üzere yaygın olarak kullanılagelmiştir. Ancak

Rûmî sıfatının Mevlâna'nın ve Sultan Veled'in eserlerinde bulunmadığı, Sipehsâlâr'ın Risâle'si ile Menâkıbu'l-Ârifin'de de belirtilmediği bilinmektedir.

Mevlâna için üzerinde durulacak son mensubiyet bildiren sıfat, "Konevî" (Konyalı) sıfatıdır. Mevlâna'nın adıyla birlikte önceki asırlarda anılmış olan bu sıfatın, her nedense son asırda dillerde dolaşmaması ve hatta araştırmaya dayalı eserlerde dahi yerini koruyamamış olması dikkat çekicidir. Muhyiddîn Ebû Muhammed el-Kureşî (1297-1374), el-Cevâhiru'l-mudiyye fî tabakati'l-Hanefiye isimli eserinde Mevlâna'nın Hz. Ebubekir'e ulaştırdığı soy silsilesini verdikten sonra, "el-ma'rûf bi-Mevlâna Celâleddîn el-Konevî "Mevlâna Celâleddin el-Konevî diye meşhurdur" kaydını koymuştur.

Hız. Mevlâna'nın Elkâb-ı Âlîyeleri*

Mollâ-yı Rum

Rahm eyle gel ey dâverim
Yokdur benim bir yâverim
Sensin hemân dâd-âverim
Yâ Hazret-i Mollâ-yı Rum

Mollâ

Şeh-i cihân-ı velâyet Cenâb-ı Mollâ'dır
Mekîn-i taht-ı kerâmet Cenâb-ı Mollâ'dır

Celâleddîn-i Rûmî

Erenler şâhı Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'dir
Meleklerle felek âvâze-i bang-i kudûmidir

Mollâ Hünkâr

Uluvv-i kadr-i Mevlâna'yı yok bir ferdin inkârı
Bilir bay ü gedâ pîr ü cûvân hep Mollâ Hünkâr'ı

Mevlâna

Sanma kim devr eyleriz şevk-ı kudûm ü nây ile
Olmuşuz âvâre feyz-i aşk-ı Mevlâna ile

Mevlevî

Bî-vâsita feyz alır Şems'ten
Gûyâ ki kamer de Mevlevî'dir
Bir cezbe ider cihânı tenvîr
Eflâk de yer de Mevlevî'dir

Andelîb-i gülşen-i nağme-künândır Mevlevî
Nağme-i can-sûz-ı ney'le hem-zebândır Mevlevî
On sekiz bin âleme sırr-ı nihândır Mevlevî
Devr eden çarh-ı felekten bir nişândır Mevlevî

Hüdâvendigâr

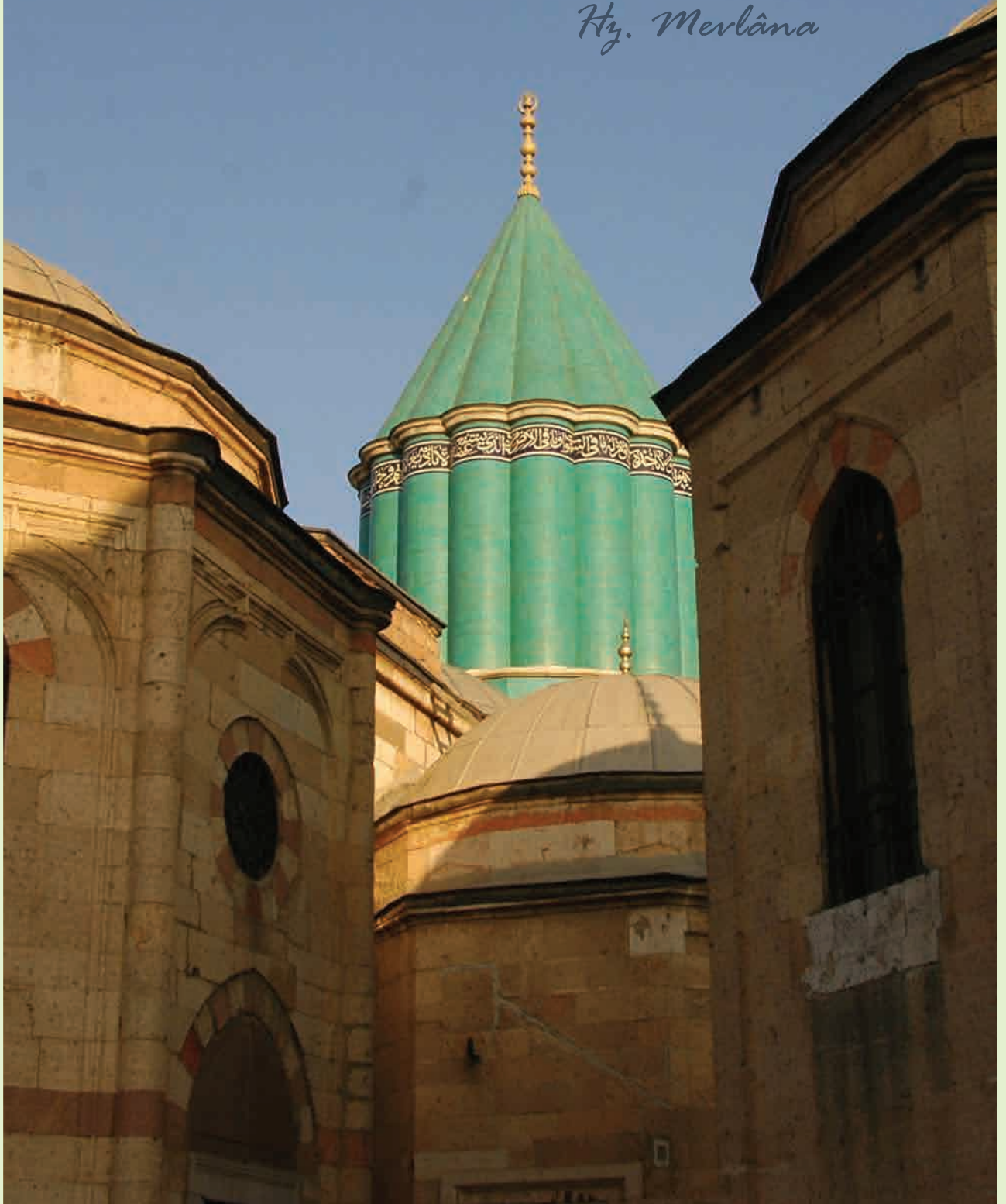
Düşürse kâfile-i semt-i hâne ber-dûşân
Tavâf-ı kûy-ı Hüdâvenedigâr'a dek gideriz

* (Hüseyn Vassâf, Sefîne-i Evliyâ, I, 322-323)

«Aklı, Muhammed Mustafa'nın önüne kurban et;
«Hasbiyallah» de ki: kula Allah yeter.»

Hız. Mevlâna

ZÂHİDÂNE YAŞANMIŞ BEREKETLİ BİR ÖMÜR

Hazreti Mevlâna'nın hiçbir zaman dünya ve dünyalıklarda gözü olmamıştı. O seçkin bir peygamber varisi olarak hayatını zâhidâne yaşıyordu. Tıpkı sahabeler gibi evinde bir şey bulunmadığı zaman sevinir ve "Allah'a şükürler olsun, evimiz bugün peygamber evine benzedi." diyerek bu duruma memnun olurdu.

Medresedeki yoksul talebelere gizli gizli yardım ederdi. Her bir talebenin oturduğu minderin, yahut keçenin altına onların ihtiyaçlarına göre para bırakırdı. Talebeler minderlerinin tozunu silmek istedikleri zaman bu paraları minderlerin altında bulur ve şaşırır kalırlardı.

Mevlâna hazretleri bir gün "Hiç Allah'ın, göğsünü İslâm'a açması sebebiyle, Rabbi tarafından nûra kavuşan kimse, kötü tercihinden ötürü fıtratını değiştiren, kalbi katılaştıran, göğsü daralan kimse gibi olur mu?" (Zümer sûresi, 39/22) ayetini tefsir ederken şöyle demişti: "Bu ayet vahyedildiğinde 'İslâm'a açılmış göğüs ve gönlün herhangi bir alameti var mıdır?' diye sordular. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de 'Hakk'ın nuru, bir gönle girdiği zaman o gönül inşirah içerisinde olur. Allah bir insana vicdan genişliği vermek istediği zaman o gönlü kendi nuru ile açıp aydınlatır. Böyle bir gönül sahibi dünyadan uzaklaşır, ahrete meyleder ve dünya onu terk etmeden önce o dünyayı terk eder.' der.

Sevenin nasıl uyuduğuna şaşılır! Çünkü sevene uyku tamamıyla haramdır.

Efendiler Efendisi, bu dünyadan bedenen göçtüğü gün Hazreti Âişe Annemiz ağlıyordu. Fakat o ağlayış bizim gibilerin ağlaması gibi değildi. Onun ağlayışı 'karyolada rahatça uyumayan, hayatında ipekli elbiseler giymeyen, arpa ekmeğinden doyasıya yemeyen ve hasır üstünde uyuyan kimse' içindi.

O, mübarek ruhunu teslim ettiği gün, altına hurma ağacının lifleri ile doldurulmuş bir yatak vardı. Bu lifler O'nun nurânî yüzünde izler bırakmıştı. Başucundaki ahşap kâseye elini batırıp alına sürüyor ve o sudan hararettten kavruyan göğsüne döküyordu. Son demlerinde 'Ey Allah'ım! Beni ölümün dehşetine ve onun

hoşa gitmeyen şeylerine karşı koru.' diye dua ediyordu. Peygamberler Sultanı Rabbine bu şekilde kavuşmuştu."

Mevlâna, Peygamber Efendimizin hayatını ve ölümünü naklettikten sonra şu tavsiyelerde bulunur: "Uykusundan uyanmayan, uzun bir yolu gözüne almayan ve bu yolun zahmetini çekmeyen kimse, istediği yere gidemez. Hakk'ı seven, Hak yolunda yürümek isteyen bir kimse bol bol uyuyarak tıka basa yiyerek, içerek, rahat yaşayarak nasıl Hakk'ı bulabilir."

Bir başka sözünde Mevlâna Hak âşıklarının durumunu şöyle tasvir eder: "Sevenin nasıl uyuduğuna şaşılır! Çünkü sevene uyku tamamıyla haramdır. Ey Davud! Uyuyup, beni düşünmeyen kimse, beni sevdiğini iddia ederse yalan söylemiş olur. Karanlık basınca, âşik delirir."

Hz. Pîr'de NAMAZ ve ORUÇ

Hazreti Mevlâna namaz kılacağı zaman kibleye döner ve mübarek yüzünde bir renk değişikliği söz konusu olurdu. Onun namaza hazırlanışı Hazreti Ali'nin namazını çağırıyordu. Hazreti Ali'ye namaza duracağı vakit "Neden korkuyor ve titriyorsun?" diye sorulduğunda "Allah u Teâlâ'nın göklere ve yeryüzüne teklif edip de onların mesuliyeti altına girmedikleri ilâhi emanetin gereğini Hakk'a karşı yapma vakti gelmiştir. Bu vazifeyi hakkıyla yapabilecek miyim yapamayacak mıyım, diye korkuyorum." şeklinde cevap verir.

Hazreti Mevlâna namaza durduğunda kendinden geçirdi.

Namazla bütünleşirdi. Dünyayı unuttur Hak'la hemdem olmanın manevi hazzını yaşardı. Bizzat kendisi kıldığı namazını şöyle tarif etmişti: "Akşam namazı vakti gelince herkes ışığını yakar, sofrasını kurar. Ben de gönümde

sevgilinin hayalini bulur, feryat ve figâna başlarım. Gözyaşlarımla abdest aldığımdan dolayı namaz böyle ateşin oluyor. Ezan sesi, mescidimin kapısına gelince, onu yakar, yandırır. Kiblenin yönü ne taraftadır? Acaba Allah aşkıyla mest olanların namazı doğru mudur? Sen söyle. Zira mest olan ne zamanı bilir, ne de mekânı. Acaba bu kıldığım, ikinci rekât mıdır? Yoksa dördüncü rekât mıdır? Acaba hangi sureyi sureyi okudum? Çünkü heyecandan dilim tutulmuştur. Hakk'ın kapısını nasıl çalayım? Zira bende ne el kaldı, ne de gönül. Ben, bende değilim. Benim elimi de sen aldın, gönümümü de. Allah'ım!

Bende hiçbir şey kalmadı. Hiç olmazsa sen bana bir güven ver, bir eman ver. Allah'a yemin ederim ki, namazı nasıl kıldığımın farkında değilim. Rükuu tamamladım mı, imam kimdir? haberim bile yok. Bundan sonra ben, her imamın önünde ve arkasında gölge gibi olayım da benim gölgemi düşürenin, beni yaratanın korkusundan bazen secdeye kapanıp küçüleyim, bazen ayağa kalkıp uzayayım. Gölgenin ne değeri vardır? O'nun rükuuna da bakma, kıyamına da önem verme. Gölgeden bir şey bekleme. Gölge cansızdır, onda bir can vardır sanma. Gölge hesaba katılmaz. Gölge bir hiçten ibarettir. Çünkü o, başkasının canı ile kımıldanır, hareket eder. Gölge bazen iki elini çırpar, kendini meydana getiren sahibini arar. Varlığım kalmadığı için hep gölgeden bahsedip dururum. Gölgede ağız bulunur mu? Gölge, kendini düşürenin emrindedir, ona tabi olur."

HAZRETİ MEVLÂNA VE ORUÇ

Hazreti Mevlâna'nın oruç hususunda gayreti ve tahammülü şaşılacak bir derecede idi. Her büyük Hak dostu gibi yeme içmesine çok dikkat ederdi. Senelerce doyusuya yemek yememiş, midesini tıka basa doldurmamıştı. Yedikleri on lokmayı geçmezdi. "İçimde öyle bir ejderha var ki, yemeye tahammül edemiyor." derdi. Açlık hususunda şunları demişti: "Senin gönül kuşun fazla yemeden ve hastalığından ötürü bu yumurtayı delip çıkamamıştır. Bu daracık yumurta hapisanesinde kalmıştır. Sen nefis esaretinin yumurtasından çık ki kanatların açılsın, mana göklerinde uçabilesin."

Evinde yemek yapma hazırlıkları gördüğü zaman hoş karşılamazdı. Bu tür işlerle ne kadar az ilgilenselerse o kadar mutlu olur ve ev halkına "Bugün ev halkının alınanda fakirlik nuru parlamaktadır." derdi.

Tam kırk sene Mevlâna hazretlerinin maiyetinde bulunup ona hizmet eden Sipehsâlâr, Mevlâna'nın yaşayışını şöyle resmeder: "Mevlâna hazretleri gençlik çağından vefat edinceye kadar ibadetlerini eksiksiz yerine getirdi. Başını yastığa koyup da yanı üzerine yattığını hiç görmedim. Allah onun riyazat görmüş vücuduna ayrı bir güç ve dirilik vermişti..."

MEVLÂNÂNA ve ...

İNSAN

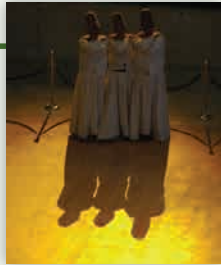
“Tîn sûresindeki: ‘Biz insanı en güzel şekilde yarattık.’ âyetini oku. Ey dost şunu bil ki, en değerli inci ‘can’dır. İnsan değer bakımından arştan da üstündür. İnsan, hayale, düşünceye sığmayacak kadar büyüktür. Bu paha biçilmez insanın gerçek değerini, hakikatini söylesem, ben de yanarım, dünya da yanar.”

“Canında bir can var, o canı ara... Beden dağında bir mücevher var, o mücevherin madenini ara... A yürüyüp giden sûfî gücün yeterse ara; ama dışarıda değil, aradığını kendinde ara...”

ÖLÜM

“Ölürsem ben, öldü demeyin. Çünkü ölüydüm, dirildim; dost aldı, götürdü beni.”

“Hiçbir ölü, öldüğü için hasret çekmez. Ancak taatinin azlığına yanar. Yoksa ölen kimse; kuyudan ovaya çıkmış, zevk u safâ meclisine ulaşmıştır. Orası doğruluk yeridir, orada yalan yoktur. Ayrılan sarhoş olan, has şarabı ne bilsin? Orası öyle bir doğruluk

TEVÂZU

“Nefsini alçak gören kişi ne mutludur. Dağ gibi kendini üstün gören kişinin vay hâline. Şunu iyi bil ki, bu kibir, ululanma, kendini herkesten üstün görme hâli, öldürücü bir zehirdir. Ahmaklar bu zehirli şarabı içerek sarhoş olurlar. Bahtsızın biri zehirli şarap içerse, neşe ile bir an başını sallar. Sallar ama biraz sonra da zehir hayatına tesir edip, ölüm gelip çatar. Padişahın biri, bir padişaha galip gelirse, onu ya öldürür yahut zindana attırır. Fakat aynı padişah bir düşkün yaralıyı, zavallı bir dertliyi bulursa yarasına merhem kor, ona ihşanda bulunur...”

“Kılıç, boynu olan kişinin boynunu keser. Gölge ise yerlere serilmiştir. Boynu ve bedeni olmadığı için onun yaralanması ve kesilmesi de yoktur.”

“Yol kesen, asla bir yoksulu soymaz. Bir kurt, ölü kurdu hiç ısırılmaz. Birtakım kötü kişilerin elinden kurtulabilmek için Hızır (aleyhisselâm) gemiyi sakatlardı. Madem ki kırık olan, dökülen, perişan olan kurtuluyor; sen de kırıl dökül, perişan ol. Kurtuluş, selamet yokluktur. Haydi sen de benlikten, varlıktan kurtul, yokluğa doğru git...”

yurdudur ki, Hak onlarla beraberdir. Su ve çamurdan (bedenden) kurtulmuş, nur ile dostturlar. Bu hayat için iki nefes kaldı. Bari gayret et de, ercesine öl.”

“Bedenlerdeki dertler, çeşitli hastalıklar düşmanların cefası, dostların vefasızlığı, ölüm kapılarının gıcırtilarır. Fakat mal, mülk peşinde koşan, dünya hırsına düşen kişinin kulağı, hırsı yüzünden, ölüm kapılarının o acı gıcırtilarını duymamaktadır.”

İBADET

“Kulluk et de, belki sen de âşık olursun! Kulluk nedir? Kulluk da, ibadettir, iyi işlerle elde edilen bir kazançtır; yani lafla kulluk olmaz!”

“Yaşadığın şu zamanda, senin üç yol arkadaşın vardır. Birisi vefalıdır, sana bağlıdır. Diğer ikisi gaddardır; yani acımasız, insafsız; hep kötülük yapan iki dost. Vefasız ve gaddar olan yol arkadaşlarından biri, sana dost görünen kişidir. Diğer diğerya malı ve eşyadır. Vefalı olan üçüncüsü ise senin ibadetin, iyi işlerindir. Mal, seninle beraber gelmez. Evden dışarı bile çıkamaz. Senin vefalı görünen dostun ancak mezarının başına kadar gelir. Ecelin gelip çattığı gün, dostun hâl dili ile sana der ki: ‘Ben senin ancak mezarının başına kadar gelirim, mezarının başında birazcık dururum. Fakat bundan ötesine gidemem. İbadetin, iyiliklerin, yaptığın iyi işler, vefalıdır. Onlar mezarının dibine kadar inerler, senden ayrılmazlar.’

Namaz da, oruç da bütün görünen ibadetler, iyilikler de içte iman nuruna şahitlik ederler.

AŞK

“Aşk davadır, cefa da şahidi. Şahidin yoksa dava düşer.”

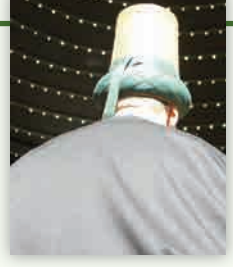

“Göklerin dönüşünü aşk dalgasından bil. Aşk olmasaydı, dünya donar kalırdı... Aşk olmasaydı, her şey yerinde buz gibi donar kalırdı. Her varlık, çekirge gibi uçar, sıçrar, aranır mı idi.”

“Dünyanın her cüzü, her parçası âşıktır. Her parçası bir buluşma sarhoşudur. Fakat onlar sırlarını sana söylemezler. Çünkü sır layık olan dan başkasına söylenmez ki! Eğer şu gökyü-

KANAAT, HIRS VE KISKANÇLIK

“Ey oğul, bağını kes, kurtul; gümüşe, altına esaretin ne vakte kadar? Testiyi denize daldırsan, bir günlük rızıktan fazlası kismet olmaz. Harisin göz testi doyar mı? Kanaatsiz, sedefte inci olmaz.”

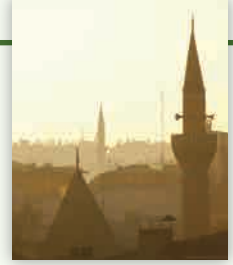
“Su geminin içine girerse o batar; geminin altındaki su ise her tarafta nimettir.”

“Temiz bir göz, akıl ve kulak istiyorsan; muhakkak tamah perdelerini yırt.”

“Nefsin için akranına haset etme. Zira haset, kötü işlerin en kötüsüdür. Kusur ve ayıbın mayası, bil ki hasettir. Şüphesiz o her şeyden daha zehirlidir.”

DÜNYA

“Dünyaya sımsıkı sarılmak, ham meyvenin dalına sıkıca tutunması gibi hamlıktır.”

“Gönlünü dünyaya veren, bir parça ekmeğe imanını satan gibidir.”

“Dünya mülkü baştanbaşya, insanın başına baş ağrısından başka bir şey getirmez. A akli kıt, başında bu kadar baş ağrısı çekme. Güneşle ayı taç edinip, başına vurursan bile; ömür sona erince bir kerpice baş koyacaksın.”

“Bu dünya çok ısınmış, çok kızmış bir hamama benzer, orada nefes alamaz olursun, bundalır-sın; ruhun pek sıkılır.”

zü, âşık olmasaydı, göğsü, gönlü böyle saf ve lekesiz olur mu idi? Yeryüzü ve dağ âşık olmasalardı, her ikisinin de gönlünden bir ot bile bitmezdi. Eğer deniz aşktan habersiz olsaydı, böyle dalgalanabilir mi idi? Elbet bir yerde donar kalırdı.”

ADALET ZULÜM

“Ağaçlara su vermek adalet, dikene su vermekse zulümdür. Adalet, bir nimeti yerine koymaktır. Her köke su vermeyi uygun sanma! Zulüm, bir şeyi lâıyk olmadığı yere koymaktır ki bu da belâya kaynak olur.”

“Yoksulun gönlünü kebab edip yiyen zalim; iyice dikkat edersen görürsün ki, kendi budunu kızartıp yemededir.”

TEVEKKÜL VE GAYRET

“Gemiye yükü yükleyince, artık yapacağın iş Hakk’a tevekkül etmektir. O yolculukta batacak mısın, kurtulacak mısın bilinmez. ‘Neticeyi bilmedikçe gemiye bir adım atmam. Bu yolda kurtulacak mıyım, yoksa boğulacak mıyım? Bu iki hâlden hangisidir, anlamalıyım. Ben diğerleri gibi sahil ümidiyle yola çıkmam.’dersen; tüccarlık yapamazsın. Onlar gayba aittir, sırdır, gizlidir.

“... Bu âlemler sebepler âlemidir; sebepsiz hiçbir şey elde edilemez. Şu hâlde, mutlaka istemek, aramak lazımdır! Cenâb-ı Hak: ‘Allah’ın fazlından rızık arayın!’ diye emretti; buna uymak, kaplan gibi zorla çalıp kapmamak lazım! Peygamber Efendimiz de rızık hakkında buyurdu ki: ‘Ey yiğit; rızık kapısı kapanmıştır, kapıda kilitler vardır.’ O kilidin anahtarı, bizim çalışmamız, didinmemiz, gelip gitmemiz, kazancımızdır. Bu kapının anahtarsız açılmasına yol yoktur; istemeden almak, vermek Allah’ın âdeti değildir!”

CÖMERTLİK CİMRİLİK

“Cömertlik cennet servisinin dalıdır. Bu dalı elinden bırakana eyvahlar olsun.”

“Ekin eken önce ambarı boşaltır, ama sonra hasılatı pek çok olur. Fakat tohum ambarda tutulursa, bu israftır. Fareler yiyip mahveder.”

GÖNÜL TOKLUĞU

“Ayran kâsem önümde oldukça, Allah’a yemin ederim ki, kimsenin balında gözüm yoktur. Yoksulluk beni ölümle sıkıştırırsa bile, hürriyeti kulluğa satamam.”

“Yükünü başkasına yükleme, kendin yüklen; baş olmayı, yüksek mevkide bulunmayı pek isteme, kimsenin gözüne batmadan fakirce yaşamak daha iyidir”

“El işten kalırsa, ayağınla diren. Ayağın da kalmazsa; bağır, seslen. Sesin de yoksa, aklınla işe giriş. Hasılı her solukta vefa göster.” “Diken ekersen, gül devşiririm mi dersin? Gül dikmezsen, hiçbir fidan gül vermez sana. Dereler buğdaydır âdeti, bu dünya ise değirmen; fakat değirmene kerpiç götürürsen, ancak toprak elde edersin.” “Kaderden sakınmakta perişan olmak, kötülöklere uğramak vardır. Yürü, tevekkül et. Çünkü tevekkül, işlerin en iyisidir.” “Çalışman, Hakk’ın sana lütfettiği güce, cüzi irade nimetine bir şükürdür. Cebr inancın ise o nimeti inkâr etmektir.”

“Eğer tevekkül edecek isen; çalışarak, uğraşarak tevekkül et. Ekini ek, ondan sonra da Allah’a tevekkül et.” “Çalışıp, çabalamak, kaza ve kadere karşı gelmek, onunla savaşa girişmek değildir. Çünkü bizi, çalışıp çabalamaya zorlayan da kaderimizdir.”

Hz. Mevlâna'dan Özlü Sözler

 Nice insanlar gördüm, üzerinde elbisesi yok,
Nice elbiseler gördüm, içinde insan yok.

 Eşekten şeker esirgenmez ama eşek
yaratılışı bakımından otu beğenir.

 Kuzgun, bağda kuzgunca bağırır. Ama bülbül,
kuzgun bağırıyor diye güzelim sesini keşer mi hiç?

 Pisler, pisliklerini yapar ama
sular da temizlemeye çalışır.

 Dikenden gül bitiren, kışı da bahar haline döndürür.
Selviyi hür bir halde yücelten, kederi de sevinç haline sokabilir.

 Nasıl olur da deniz, köpeğin ağzından pislenir,
nasıl olur da güneş üflemeyle söner?

 Gürzü kendine vur. Benliğini, varlığını kır gitsin.
Çünkü bu ten gözü, kulağa tıkanmış pamuğa benzer.

 Oruç tutmak güçtür, çetindir ama Allah'ın, kulu kendisinden
uzaklaştırmasından, bir derde uğratmasından daha iyidir.

 Kabuğu kırılan sedef üzüntü vermesin
sana, içinde inci vardır.

 Bilgi, sınırı olmayan bir denizdir. Bilgi
dileyense denizlere dalan bir dalgıç.

 Bulutlar ağlamasa
yeşillikler nasıl güler?

 Bülbüllerin güzel sesleri beğenilir de bu yüzden kafes
çeker onları. Ama kuzgunla baykuşu kim kor kafese?

 Meyve ekşi bile olsa,
olmadıkça ona ham derler.

 Aşıkların gönüllerinin yanışıyla gözyaşları
olmasaydı, dünyada su da olmazdı, ateş de.

 İki parmağının ucunu gözüne koy. Bir şey görebiliyor musun
dünyadan? Sen göremiyorsun diye bu alem yok değildir.

 A kardeş, keskin kılıcın üzerine atılmadasın,
tövbe ve kulluk kalkınını almadan gitme.

 Altın ne oluyor, can ne oluyor, inci, mercan da nedir bir sevgiye
harcanmadıktan, bir sevgiliye feda edilmediikten sonra.

 Şu dünyada yüzlerce ahmak, etek dolusu
altın verir de, şeytandan dert satın alır.

MEVLÂNÂNA CELALEDDİN RUMİ'NİN ESERLERİ

MESNEVÎ-İ ŞERÎF

“Mesnevî” kelimesi Arapça olup, sözlük mânâsı “ikişer ikişer”

demektir. Edebiyatta ise; her beyti kendi arasında kafiyeli manzum söz söylemek olup, beyit sınırı olmadığı için uzun eserlerde tercih edilen bir nazım türü olmuştur.

Mevlânâ'nın zamanına gelinceye kadar bu şekilde edebî bir terim olarak çağrışım yapan “Mesnevî” kelimesi; günümüzde olduğu gibi yazıldıktan hemen sonra bile mânâ değiştirip, tereddütsüz Mevlânâ'nın Mesnevî'sini akla getirmiştir.

6 cilt ve yaklaşık olarak 25618 beyitten oluşan bu şaheser, İslam edebiyatında her beyti ayrı kafiyeli bir nazım şekli olan mesnevî tarzında söylendiği için bu ad ile anılmaktadır. Abdurrahman Câmî hazretleri (ö. 895 h./1489 m.) hem Mevlânâ hem de Mesnevî'yi sena sadedinde ne hoş söyler: “O mana cihetinin eşsiz padişahının zatının değerini ispat etmek için Mesnevî kâfidir. O büyük varlığın vasfı ve üstünlüğü hakkında ben ne söyleyeyim. O, peygamber değildir fakat kitabı vardır.”

Burada akla Mesnevî'nin Kur'ân gibi ilâhî bir kitapla mukayesesinin mahzurlu olabileceği fikri gelebilir. Fakat bizzat Mevlânâ'nın şu ifadeleri onun bu tür mukayeselerden çok uzak ve tamamen Peygamber âşığı bir veli olduğunu ortaya koymaktadır: “Ben Kur'ân'ın kuluyum, kölesiyim. Ben Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ayağının bastığı yerin toprağıyım.”

Osmanlı sultanlarından Yavuz Sultan Selim Han'ın şeyhülislamlarından İbn-i

Kemâl hazretlerinin şu ifadeleri de Mesnevî'nin büyüklüğünü gösteren bir başka itirafıdır. “Ben rüyamda Resûl-i Ekrem'i gördüm. Elinde Mesnevî'yi tutarak buyuruyordu ki: ‘Birçok manevi kitaplar tasnif edildi fakat bunların içinde Mesnevî gibi hiçbir kitap yazılmadı.’”

Mesnevî-i Şerif'in ilk on sekiz beyti bizzat Hazreti Mevlânâ tarafından kaleme alınmıştır. Mütebakisi ise Hüsameddin Çelebi hazretlerinin Mevlânâ hazretlerinin sohbetlerini kayda geçirmesinden meydana gelmiştir. Her cilt bittiğinde, Çelebi tarafından Hazreti Mevlânâ'ya okunur, tashih yapılır, daha sonra yine Çelebi tarafından temize çekilirdi.

Mevlânâ hazretleri Mesnevî-i Şerif eserine ayrıca Saykalu'l-Ervâh (ruhların cilası), Hüsamnâme (Hüsameddin Çelebi'ye mensup kitap anlamında) gibi sıfatlar da vermiştir.

Mesnevî, bazıları tarafından iddia edildiği gibi sadece didaktik (öğretici) bir eser değildir. Bu eser öğretici bir eser olmasının yanı sıra coşkun şiirleri ihtiva eden, insanı aşk u şevke getiren hisli bir eserdir. Bu eserin yazılışında Mevlânâ hazretleri her hangi bir tekellüfe girmemiş, kütüphaneye kapanıp da klasik anlamda diğer eserlerden faydalanmak suretiyle çalışmamıştır. Bu mutena ve müstesna eser tamamen Hakk'ın Mevlânâ hazretlerinin gönlüne ve dimağına armağan ettiği ilâhî bir hediyedir. Tekellüfe girmeden talebesi Hüsameddin

Çelebi'ye mübarek ağızından dökülen hikmet damllarını imla ettirmiştir. Edebi bir eser olmasına rağmen şiir tekniği açısından vezin bozukluğuna, kafiye uygunsuzluğuna çok az rastlanmaktadır.

Mesnevî'yi bizzat onun kaynağı Mevlâna hazretlerinin ağızından dinleyelim:

"Bizim Mesnevî'miz, vahdet dükkânıdır, orada Allah'tan başka ne görürsen o, puttur."

"Mesnevî, hakikate ulaşmak ve Allah'ın sırlarına âgâh olmak isteyenler için bir yoldur. Mesnevî, din asıllarının asıllarının asıllarıdır. Allah'ın en büyük şaşmaz şeriatı, hakikate giden nurlu yoludur. Mesnevî, içinde kandil bulunan kandilliğe benzer. Sabahlardan daha nurlu bir surette parlar. Hakikati arayan gönüller için bir cennettir. Mesnevî'nin pınarları var, dalları, budakları var. Bu pınarlardan bir tanesine 'selsebil' derler... Şüphesiz yok ki Mesnevî, temiz kişiler için gönüllere şifadır. Hüzünleri giderir, Kur'ân'ı açıkça anlamaya yardım eder. Huyları güzelleştirir..."

"Ormanda ağaçlar kalem olsa, derya da mürekkep olsa yine Mesnevî'ye son yoktur. Dünya var oldukça, insanlar yaşadıkça, Mesnevî'nin şiiri de yaşar durur, okunur, zevk alınır. Dünyada toprak kalmasa, balçık da kuruyup tozsa, Mesnevî'nin hakikat denizi coşar, köpürür. Köpüklerinden kıyılarında yeni topraklar meydana gelir."

DİVÂN-I KEBİR

Mesnevî'den sonra en fazla ilgi gören bu eser, Mevlâna'nın çeşitli zamanlarda- özellikle Şems'in kayboluşundan sonra- söylediği şiirlerin bir araya toplanmasıyla meydana getirilmiş olup, onun iç dünyasını ve ruhî durumunu bizlere yansıtır.

"Dîvân" kelimesinin sözlük anlamı "toplanılan yer" dir. Edebiyatta ise bir şairin söylediği-yazdığı şiirlerin tamamının belli bir düzen içerisinde bir kitapta toplanmasına denir. İslâmî edebiyatta ise edebî tür olarak oluşturulan divanlar, genellikle şairlerin ölümünden sonra onları sevenler ya da takipçileri tarafından toplanarak; nadiren de sağlığında bizzat şairlerin eliyle meydana getirilmiştir.

Dîvân-ı Kebîr, Dîvân-ı Şems, Külliyyât-ı Dîvân-ı Şems gibi adlarla anılan Mevlâna'nın divanı da onun ölümünden sonra muhtemelen oğlu Sultan Veled, Hüsâmeddin Çelebi ve diğer müritleri tarafından bir araya getirilmiştir.

FÎHİ MÂ FÎH

Mevlâna'nın çeşitli konuşma ve sohbetlerinden derlenmiş bir eserdir. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu eseri de Hazreti Mevlâna bizzat kendisi hazırlamamıştır. Oğlu Sultan Veled ve bir kısım müritleri tarafından kaleme alınmıştır.

Eserin bazı yerlerinde Mevlâna'nın Muinuddin Pervane hazretlerine hitap ettiği yerler olduğu gibi, bazı yerlerinde Mesnevî hikâyelerindeki ifade tarzı göze çarpar. Bazen Mesnevî şerhini andıran ifadeler görülür.

Kitabın adı "Onun içindeki içindedir, içinde içindikiler Vardır" gibi mânâlara gelir. Fîhi mâ Fîh, bazı yazma nüshalarda da Esrârü'l-Celâliyye, Risâle-i Sultân Veled gibi isimlerle de anılır.

MECÂLİS-İ SEB'Â

"Yedi Meclis" adını taşıyan bu eser Mevlâna'nın çeşitli zamanlarda kürsüden ve değişik meclislerde verdiği yedi vaazın yazılmasından oluşmaktadır. Eser, muhtemelen Mevlâna'nın Şems'le karşılaşmasından (29 Kasım 1244) önce verdiği vaazların, oğlu Sultan Veled veya başkaları tarafından dikte edilmesiyle bir araya getirilmiştir. Kitabın bazı bölümlerinde Sultan Veled'in İbtidânâme adlı mesnevîsinden de beyitlere rastlanması bu eserin Sultan Veled tarafından oluşturulduğu veya bazı tashihler yapıldığı intibaini vermektedir. Yine, I. Bölüm'de (Meclis) Şems'in Makâlât'ından bazı hikâyelerin aktarılması; Şems'le karşılaştıktan sonra da Mevlâna'nın bir veya birkaç kez vaaz verdiği hususunda bize ışık tutmaktadır.

MEKTÛBÂT

Kelime anlamı "Mektuplar" olan bu eser, Mevlâna'nın emir, vezir, dost ve akrabalarına yazdığı 147 mektubu içeren bir kitap olup; yine onun ölümünden sonra bir araya getirilmiştir.

ZAMANIN ESKİTEMEDİĞİ AŞK SULTANI

Vehbi VAKKASOĞLU

Allah'ın Vedûd ismine mazhar bir veli... Aşk tahtının zirvesindeki Güzeller Güzeli'ne, herkese ve her şeye açılmış coşkunun bir yürek.

Âlimler Sultanı'nın oğlu olan bir âlim... Sevgi merkezli eğitimle gönüllere giren bir sultan... Öğretme iddiası olmadan öğreten bir öğretmen... İnsanı, Hazreti İnsan olarak görür; "Ya yaratılıştaki eş, ya da dinde kardeş" bilir. Bu tevazu ile muhabbet merkezi olur da sevdiği kadar sevilir.

Sevda ateşini hiç azaltmadan, gönüllere yaya yaya yedi asrı aşırıp taşırıp günümüze kadar ulaşır. Çünkü ilhamını en yüce kaynaktan, Allah'ın kitabı Kur'an'dan alır. O, İslam'ın bir mucizesidir. Zira Efendiler Efendisi'nin has ve halis bir evladıdır.

Öylesine bağlıdır ki Rabbine, o yolda hiçliği şeref bilir. Her kul azat olmak için çırpınır ama o kullukta ebedi kurtuluşu bulmuş olmandır. Kul olmuş da kurtulmuştur. Dünya, elindedir. Gözü ve gönlü ebediyettedir.

Aşk makamına yaklaştırmaz maddeyi... Dünya ayağının altındadır hep. Gemiye yüzdüren su, geminin altında gerektir. Zira su geminin içine dolarsa gemiyi batırır. Dünya da insanın denizidir, gönle dolarsa insanı batırır.

Son hastalığında, başında ağlayıp duran hanımı, "Mevlâna'mız keşke 400 sene yaşasa da, âlemi hakikat ve marifetlerle donatsaydı." der.

Mevlâna bu dilek karşısında şöyle buyurur: "Niçin yüzlerce yıllık ömür? Bizi ne sandın? Biz ne Firavunuz, ne de Nemrud!..

Biz bu yalan dünyaya, eğleşmeye, kalmaya gelmedik. Burada huzur ve karar nasıl olur?

Biz başkalarına faydalı olalım diye bu dünya zindanında kaldık. Yoksa kimin malını çalmışız ki, bu fâni âlemde hapis kalalım?

Umarız ki, yakında Sevgili'ye kavuşuruz. Eğer çare-

sizlerin irşadı ve işlerine bakmamız olmasaydı, bu yeryüzünde bir an olsun durmazdık!"

Mevlâna, çağından sorumlu bir mürşittir. Konya'ya bağlı bir köyden bir intihar haberi duyduğunda söylediği cümle, her mü'minin yüreğini titretecek derinliktedir: "O köyde hiç Müslüman yok muydu?"

Mevlâna, yüreğindeki paylaşmak için sınır tanımaz. Bir ayağı dinin merkezindedir sapasağlam, ama diğer ayağı ile yetmiş iki âlemi dolaşır. Muhtacına bir iman kıvılcımını sıçratmak için durumdan vazife çıkarır.

Uzun gecelerdeki kısacık uykusuna bakarak, "Efendim, şöyle rahatça ve doyasıya uzanıp uyuşsanız." diyenlere, "Bırakınız da, bu kadar uyuyana karşı biri de uyanık kalsın." der. Zira, "Bir mum, ötekini uyandırmak için, ışığından bir şey kaybetmez."

"Sen hocaların hocası, ne öğrendin Şems'ten ki, ondan vazgeçmiyorsun." diyenlere, şu irfan dersini verir Mevlâna:

"Ben, Şems'ten hissetmeyi öğrendim. O'nu tanımadan önce, sokaktaki fakirler zemheri soğuklarında titrerken ben ya ocak başındaydım, ya da samur bir kürk içinde. Yani üşüdüğüm zaman ısınıyordum. Şimdi artık ısınmıyorum.

Kapımın önünde açlar dolaşırken, ben soframın başındaydım. Şimdi bütün açlar doymadan, doymaz oldum. Çıplakların hepsi giyinmedikçe, en harlı alevler karşısında bile üşümekten titriyorum. Çünkü Şems bana bir şey öğretti:

Yeryüzünde bir tek mü'min üşüyorsa, ısınma hakkına sahip değilim. Ben biliyorum ki, yeryüzünde üşüyen mü'minler var. Artık ben ısınmıyorum. Eskiden açken bir çorba içince doyardım. Ama şimdi hiçbir şey bana besin hazzi vermiyor. Çünkü biliyorum ki, açlar var.

Hissettirmeyen bilginin, sadece bir yük olduğunu öğretti Şems bana..."

MEVLÂNA MÜZESİ

Bugün müze olarak kullanılmakta olan Mevlâna Dergâh'ının yeri, Selçuklu Saray'ının gül bahçesi iken, Sultan Alâeddin Keykubad tarafından Mevlâna'nın babası Sultânü'l-Ulemâ Bâhaeddin Veled'e hediye edilmiştir.

Sultânü'l-Ulemâ, 12 Ocak 1231 tarihinde vefat edince türbedeki mevcut yerine defnedilmiştir. Bu vesileyle gül bahçesine ilk defin yapılmıştır.

Sultânü'l-Ulemâ vefat ettikten sonra sevenleri Mevlâna'ya müracaat ederek babası için bir türbe yaptırmak istediklerini teklif etseler de Hazreti Mevlâna «Gök kubbeden daha iyi türbe mi olur?» diyerek bu teklifi geri çevirmiştir. Hazreti Pîr, 17 Aralık 1273 yılında vefat edince oğlu Sultan Veled, Mevlâna için türbe yapılması teklifine sıcak bakarak bunu kabul etmiştir. «Kubbe-i Hadra» (Yeşil Kubbe) denilen türbe dört fil ayağı (kalın sütun) üzerinde ikame edilmiş ve Mimar Tebrizli Bedrettin tarafından inşa edilmiştir. Bu tarihten sonra da imar faaliyetleri 19. yüzyılın sonuna kadar yapılan eklemelerle devam etmiştir.

Mevlevî Dergâhı ve Türbe 1954 yılında teşhir ve tanzim açısından yeniden gözden geçirilmiş ve müzenin

adı «Mevlâna Müzesi» olarak değiştirilmiştir.

Müzenin avlusuna Dervîşân Kapısından girilir. Avlunun kuzey ve batı yönü boyunca derviş hücreleri yer alır. Güney yönü, matbah ve Hürrem Paşa Türbesi'nden sonra, Üçler Mezarlığı'na açılan Hâmûşân (Susmuşlar) Kapısı ile son bulur. Avlunun doğusunda ise Sinan Paşa, Fatma Hatun ve Hasan Paşa türbeleri yanında semahane ve mescit bölümleri ile Mevlâna ve aile fertlerinin mezarlarının da içerisinde bulunduğu ana bina yer alır.

Yavuz Sultan Selim'in 1512 yılında yaptırdığı üzeri kapalı şadırvan ile «Şeb-i Arûs» havuzu ve avlunun kuzey yönünde yer alan selsebil adı verilen çeşme, avluya ayrı bir renk ve hava katmaktadır.

TİLÂVET ODASI

Tilâvet; Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle ve usulüne uygun olarak okuma anlamına gelir. Geçmişte bu odada Kur'an-ı Kerim okunduğu için buraya tilâvet odası denmiştir. Hâlen Hat Dairesi olarak kullanılmaktadır.

Hat Dairesi'nde Mahmud Celaleddin, Mustafa Rakım, Hulusi, Yesarizâde gibi devirlerinin meşhur hattatlarının levhaları yanında, Sultan II. Mahmud'un yazdığı altın kabartma bir levha da yer almaktadır.

HUZÛR-U PÎR (Türbe)

Türbe salonuna Sokullu Mehmet Paşa'nın oğlu Hasan Paşa'nın 1599 yılında yaptırdığı gümüş kapıdan girilir. Burada bulunan iki vitrin içerisinde Mevlâna'nın meşhur eserlerinden Mesnevi ve Divân-ı Kebir'in en eski nüshaları sergilenmektedir. Türbe salonunu üç küçük kubbe örter ve üçüncü kubbeye post kubbesi de denir. Bu kubbe, yeşil kubbeye kuzey yönünden bitişiktir.

Türbe salonu doğuda, güneyde ve kuzeyde yüksekçe bir set ile çevrilir. Kuzeyde iki parça halinde yer alan yüksek setlerde altı Horasan erinin sandukaları yer alır.

Türbe salonunu doğuda ve güneyde çevreleyen yüksekçe set üzerinde ise Mevlâna ve babası Bahaeddin Veled'in soyundan gelme, 10'u hanımlara ait olmak üzere 55 adet mezar ile, Hüsameddin Çelebi, Selâhaddin Zerkûbî ve Şeyh Kerimüddin gibi Mevlevîlikte makam sahibi olmuş 10 kişiye ait toplam 65 mezar bulunmaktadır. Hanımlara ait mezarların üzerinde yer alan sandukalara sikke konulmamıştır.

Yeşil Kubbe'nin tam altında Mevlâna'nın ve oğlu Sultan Veled'in mezarları yer almaktadır. Mezarların üzerindeki iki bombeli mermer sandukayı 1565 yılında Kanunî Sultan Süleyman yaptırmıştır. Sandukaların üzerinde yer alan altın sırma tellerle işlenilmiş Pûşîde ise Sultan Abdülhamid II. tarafından 1894 yılında yaptırılmıştır.

Hâlen Mevlâna'nın babası Bahaeddin Veled'in mezarı üzerinde bulunan ve bazı kişilerin «Oğlu gelince babası ayağa kalkmış.» dedikleri ahşap sanduka ise, bir Selçuklu şaheseri olup 1274 yılında Mevlâna için yaptırılmıştır. Kanunî, Mevlâna ve oğlu Sultan Veled'in mezarları üzerine 1565 yılında yeni bir mermer sanduka yaptırınca, ahşap sanduka buradan kaldırılmış ve sandukası olmayan Mevlâna'nın babasının mezarının üzerine konulmuştur.

SEMÂHÂNE

Bu bölüm, mescid bölümü ile birlikte XVI. yüzyılda Kanunî Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Semâhâne'de semâ, 1926 yılında dergâh müze oluncaya kadar devam etmiştir. Burada yer alan naat kürsüsü ve müzisyenlerin oturdukları mutrib hücresi ile erkekler ve hanımlara ait mahfiller ori-

jinal halleri ile korunurken, semâhânenin uygun duvarlarında tarihî halılar ve yine vitrinler içerisinde madenî ve ahşap eserlerle Mevlevî musiki aletleri sergilenmektedir.

MESCİD

Mescide çerağ kapısından girilir. Ayrıca mezarların bulunduğu huzûr-u pîr ve semâhâne bölümlerinden de birer küçük kapı ile geçişler vardır. Bu bölümde müezzin mahfili ve mesnevîhân kürsüsü orijinal halleriyle muhafaza edilmektedir.

Mescidin güney duvarı üzerinde çok değerli halı ve ahşap kapı numuneleri sergilenirken, mescid içerisine serpiştirilen 10 adet vitrinde de çok değerli cilt, hat ve tezhip numuneleri sergilenmektedir.

HALI KUMAŞ BÖLÜMÜ - DERVİŞ HÜCRELERİ

Mevlâna Dergâhı'nın ön avlusunun batı ve kuzey yönünü çevreleyen, her birinde birer küçük kubbe ve baca bulunan 17 hücre bulunmaktadır. Bu hücreler, Padişah III. Murat tarafından 1584 yılında dervişlerin ikameti için yaptırılmıştır.

Bu hücrelerden giriş kapısının sağında kalan dört hücre, hâlen gişe ve idare binası olarak kullanılmaktadır. Girişin solunda kalan 13 hücrenin baştan iki tanesi postnişin ve mesnevîhân hücresi olarak, orijinal eşyaları ile teşhir edilmiştir.

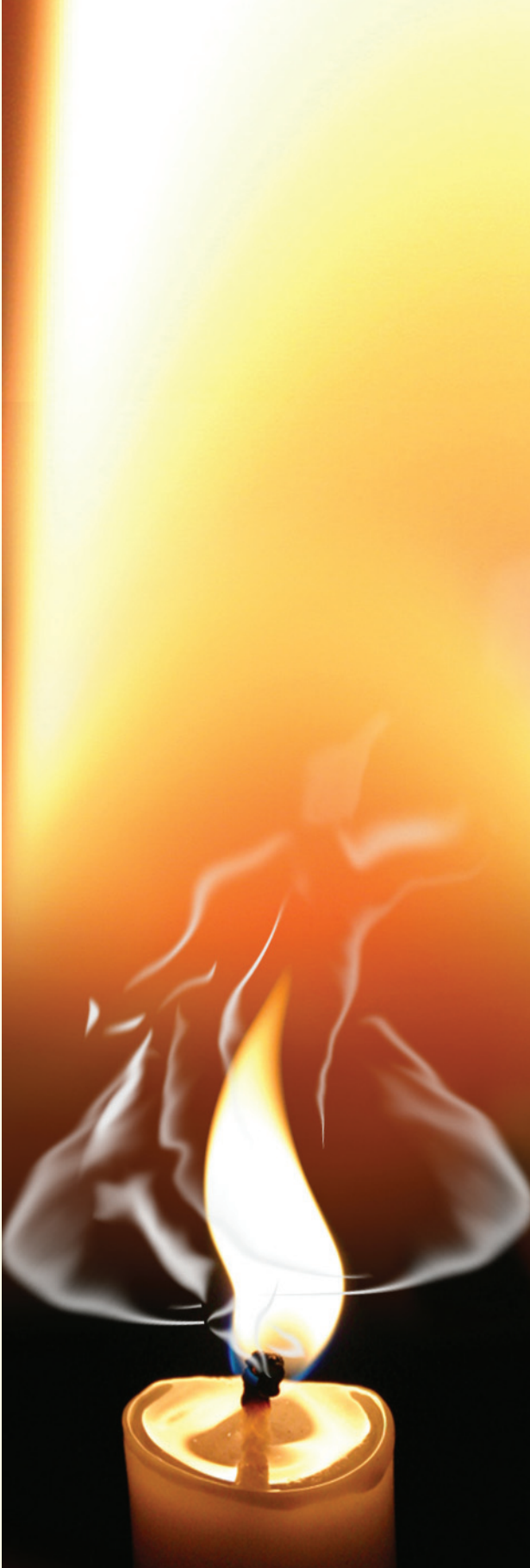
En sondaki iki hücre ise değerli kitap koleksiyonlarını müzeye hediye eden Merhum Abdülbakî Gölpınarlı ile Dr. Mehmet Önder'in kitaplarına tahsis edilmiştir. Hâlen kütüphane olarak hizmet vermektedir.

Diğer 9 hücrenin ara duvarları kaldırılarak birbirine bağlı iki büyük koridor elde edilmiştir. Bu koridorlarda ülkemizin değişik yörelerine ait tarihî halılar yer almaktadır.

Bu hücrelerin koridora açılan pencere ve kapı boşluklarına yapılan vitrinlerde ise Mevlevî etnografyasına ait pazarcı maşası, mütteka, nefîr gibi dergâhtan müzeye nakledilen tarihî nitelikteki eşyalarla, müze koleksiyonunda yer alan son derece değerli Bursa kumaşları sergilenmektedir.

MATBAH BÖLÜMÜ

Matbah müzenin güneybatı köşesinde yer alır. 1584 yılında Sultan III. Murat tarafından yaptırılmıştır. Dergâhın müzeye dönüştürülüşü 1926 yılına kadar yemek ihtiyacı burada karşılanıyordu.

MEVLÂNA'CA OLMAK VEYA GÖRÜNMEK

Musa Hûb

“Ya olduğun gibi görün, ya da görüldüğün gibi ol!” Konya’mızın ufkundan dünyaya yükselen sevgi güneşi, vedûdiyet sultanı Mevlâna Celaleddin er-Rûmî Hazretleri’nin kitaplık çapındaki çağlarüstü bir vecizesidir bu. Yorumundan rahat bir kitap çıkar. Kitaplarındaki vecizelerden birkaç derleme kitabın yayınlandığı bir erbab-ı irfan olan Mevlâna’mızı, ne yazık ki kendi ülkesindekiler olarak yeterince değerlendiremiyoruz. Tekrardaki ziyadelik, tefekkürde yeni keşiflere mâni oluyor zira. Mesela; Hemen herkesin bildiği ve çokça kullandığı bu söz, pek çoklarında çok bilmışliğe kurban gidebiliyor. Hâlbuki ikiyüzlülük demek olan riyâkartlık ve nifak hastalıklarının hem doğduğu kaynağı, hem de tedavi ilacını haber veriyor. Sehl-i mümteni ölççeğinde kolay söylenişi, onu kolay anlaşılabilir ve hele kolay yaşanılabilir kılmıyor maalesef. Yaşayabilmek için önce doğru anlamak icap ediyor. Mevlâna’nın bu sözü, ilk duyulduğu anda heybesindeki manayı hemen kulaklardan gönüllere boşaltıyor ve gönüller de o manaya yatıyor olsa da, akıl devreye girince hemen kritize etme süreci başlıyor.

İç ve dışın birliğini salıklayan bu harika Mevlevî öğüt, hakikatte Muhammedî nasihatler cümlesindedir. Bilmana nifakı ve riyayı zemmeden, sıdk ü ihlası tavsiye eden bütün hadis-i şeriflerin mazmunundan

mülhem söylenmiş bir sözdür bu: "Ya görüdüğün gibi ol, ya da olduğun gibi görün." Katılmamak ne mümkün. Bu sözün iki muhatabı vardır. Hakiki mümine diyor ki: "Olduğun gibi görün. Hak imanının gereği Salih ameller işle. Sakın olmadığın ve olmaman gereken bir küfür, şirk, nifak sıfatı üzere görünmeyesin." Hakiki gayr-i müslime de diyor ki: "Neye inanıyorsan, inandığın gibi ol ve öyle görün! Müslüman değilsen, münafıklık etme!" Şayet söz konusu sözün muhatabı tek kişi olursa, bu durumda şu iki mana anlaşılabilir. Birincisi: "İster mü'min ol, ister kafir; fakat içi-dışı bir insan ol! Neyse o ol, ne değilsen o gözükme. Mü'min isen, dosdoğru mü'min ol, kafirlere veya müşriklere benzeme. Kafir isen dosdoğru kafir ol, küfrünü gizleyen bir münafık olma!" Ne var ki ikinci mana problemlidir. Şöyle ki: Muhasebe cenderesinde sığaya çekilen bir vicdânî akıl diyebilir ki:

Eğer Mevlâna'nın sözünü bu manada anlayıp da, bazılarımız itibariyle olduğumuz gibi görünsek, acaba içimiz dışımıza nasıl yansırdı? Ruh dünyamızdaki bunca günah çöplüğüne rağmen kaç kişi kalırdı etrafımızda, onun ufûnetinden kaçmayan, bilemiyorum. Ya da görüdüğün gibi ol, diyor. Yine bir kısmımız itibariyle şayet görüdüğümüz gibi olsak, yani zahirdeki şekliyle bazı küfür hal ve ef'âlini hatırlatan günahlar, içimizi de tamamen küfür zulmetiyle karartmış olsa, ne kadar iman kalırdı, ne ölçüde vicdan, öyle değil mi? Bizim eksefi halimiz, kalbi imanlı, kalıbı çamurlu bir kulun durumu. "Ya görüdüğün gibi ol, ya da olduğun gibi görün" değil de, belki "Olman gereken gibi ol ve olmaya çalış ki gönlün gibi görüntün de olsun ve olgunlaşsın"... Aksi takdirde görünen ile olunan arasındaki uçurum insana ikilem yaşatır; ikilemler arasında gelgit yaşayan kişiler de, bir gaflet ânına denk gelip uçuruma düşebilirler veya ecel onlar gaflette iken gelebilir, maazallah... Tevhid üzere ölen kurtulabilir.

Tevhîd, birlik demek, iç ile dışın birliği. Allah bir'dir, kullarını da birliğe çağırıyor, ikiliği ve ikilemi reddediyor. "İşte onun için sen tevhide (birliğe) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" [Şûrâ, 42/15; Hûd 11/112]. "Özü-sözü bir insan" derler örfümüzde, işte öyle olmayı emrediyor. Dış "görünen"dir, iç "olunan". İki yüzlü olmak, münafıklıktır. Nifak üzere ölmek için hemen âcilen iki yüzden birini terketmek lazım. Tabii ki menfi yüzü terkedip müsbet

olanı tercih etmektir asıl olan. "İçi-dışı aynı olmak" hedefindeyiz ve değilsen bile olmalıyız. Maalesef bir de "içi-dışı bir görünen"ler vardır ki, gizli nifakın bu mertebesini sahibi bile farkedemez, tıpkı zifiri karanlık bir gecede, siyah bir taşın üstünde yürüyen siyah karıncanın izleri gibi, gizli şirk gibi. Eâzenallahü minnâ ve minnâ... Bu kimselerin hayr u hasenattaki azm ü gayretleriyle büyük bir ihtimalle ihlâsa nail olacakları ve saadet-ı dâreyne ulaşacakları umulur.

Kur'ân ve Sünnet'te münafıklarla alakalı ayet ve hadislerdeki ilahî ve nebevî değerlendirmelere bakıldığı zaman açıkça anlaşılan gerçek şudur ki: İnsanın aslı/zâfi değeri "olduğu"dur; lizâtihî değeri ise "görüldüğü"dür. Eğer lizâtihî görüntü, Allah için ise ihlâsı nisbetinde hakikate inkılab eder; en azından o görüntü dua makamına ulaşıp sahibini görüldüğü hal üzere kabul buyurması Allah'tan ümit edilir. Şayet lizâtihî görüntü, masiva için ise sahibi de nifak damgasını yer, dışı Müslüman içi imansızlar zümresine dahil edilir. Her ne kadar mü'min olsa da iman zaafiyetlerinden ötürü amelde nifaka düşen niceleri vardır ki, eğer irade-i cüz'iyeleri kullanarak imanlarını salih amelleriyle güçlendirmezler ise, fâsit amelleriyle imanlarını zayıflata zayıflata bir gün o tek inanç çekirdeğini de kaybedebilirler. Her bir günahta küfre giden bir yol vardır tespitine olmaz olası bir örnek olabilirler, maazallah...

Sözün özü, özün sözü: Hem halk dostu, hem de Hak dostu Mevlâna Celaledin Hazretleri gibi, ister Hâlık'la, isterse halkla hakikat özlü hak dostluklar kurabilmek ve indallah hak dost olabilmek için, bâtındaki ve zâhirdeki güzellikleri eşleştirip, eşli de olsa çirkinlikleri ise önce eşsizleştirip sonra da "dul"u ait olduğu ademiyete geri göndererek.. tekvinî ve tenzilî âyetler çerçevesinde "olunması gerektiği gibi olmaya çalışmak" ve "olunan ile görünen" arasındaki farkları da fitrî kuvvelerin desteğinde ciddi ve samimi gayretlerle âzâmî ölçüde asgarîye indirip, geriye kalan farklılıkları ise mahcûbiyet ve hasretin gözyaşlarıyla paklanmış "olma niyeti"ndeki dua kanatlarıyla kapatmak icap ediyor sanıyorum, kanaat-i acizanemce, mingayri haddin... Nihaye-i kelamda, mükemmellik şâhkasının güneşi, gülüşünde güller açan Gül Nebî'nin: "Allah'ım, sûretimi güzel yaptığın gibi, sîretimi de güzelleştir." duasına tevessül ile...

MEVLÂNA'NIN DEHASININ KAYNAĞI NEDİR?

Nureddin TOPÇU

Belhli Türk dâhisi Mevlâna'nın dehasının kaynağını nerede aramalıyız? Onda hikmet var, ahlâk var, din var, sanat var. Bunların hangisi Mevlâna'nın ruhunda yanan volkanın mihrakıdır? Bazıları onu sanatkâr olarak, bazıları tasavvufçu olarak, bazıları da dindarlarla eğlenen biri diye, bazen de hikmet adamı halinde tetkik etmektedirler. Hakikat şu ki Mevlâna'nın şahsiyeti hangi cephesiyle alınırsa alınsın, o bir din adamıdır. Dindardır, bir İslâm velisidir ve onun şahsiyetinin indifa merkezi ilâhî ve îslâmî aşktan başka bir şey değildir.

Din dışı yaşayan bazıları, Mevlâna'yı dinî müesseselerle mücadele halinde gördüklerinden, bir din aleyhtarı imiş gibi benimsiyorlar. Onlar büyük velinin bir Allah yolcusu olduğunu anlamayarak, onu Şaman rahibi gibi saz çalıp oynayan bir sihirbaz sanmaktan haz duyuyorlar. Feci şekilde kendilerini aldatan ve densiz varlıklarının Mevlâna ile zerre kadar alâkası olmayan bu adamlar bilmiyorlar ki, Şaman'ın raksı ile Mevlâna'nın semâ'ı arasında hiçbir münasebet yoktur. Hayatının başından onuna kadar Mevlâna sihirli âyinden hoşlanmamıştır. Âyini esas olarak alan tarikatları bile itham etmiştir. Onun semâ'ı, sadece uzvî ve hissî bir neşveyi ritmik hareketlerin yardımı ile kendinde doğurmak hedefini güden Şaman raksına ne gaye ne de oluş bakımından benzer. Semâ' vecdi doğurmak için değildir, vecdin eseridir. Psikolojide, heyecanların vücudun zayıf noktalarından boşaltılması kanununa uyarak vecd halinde insanı kucaklayan heyecanın, uzviyetin nisbeten mukavemetsiz noktalarına saldırması ve bu noktalardan insanı sarsması ile meydana gelen bir harekettir. Ruhla beden arasındaki münasebetin mahsulüdür. Allah'la karşı karşıya namaz kılan müminin rüku ve secde hareketleri de, aynı kanuna uyarak, aynı şekilde meydana gelen vecd halindeki ruh kuvvetinin vücudu kimıldatmasından başka bir şey değildir. Ruhun Allah'a doğru yönelişini, vücudun

kendisine yoldaş yapmasıdır, ibadetlerdeki sözler ve terennümler gibi beden hareketleri de ruhun Allah yolunda oluşunun tasdikleri, takviyeleri ve şahitleridir. Mevlâna sadece bu samimi ve zaruri hareketleri yaşamıştır. Mevlevîliği âdab ve erkânî ile bir âyin sistemi haline koyan Mevlâna değil, oğlu Sultan Veled'dir. Bütün estetik âdab, bu tarikatı bir içtimaî doktrin halinde asırlar içerisinde muhafaza yaramıştır. Ancak onun içerisinde gizlenen ruhun, Mevlevîliğin sanatçılık (esthetisme) kalıbı içerisinde örtülü kaldığı unutulmamalıdır. Sanatçılık din için daima tehlikelidir. Mevlevîlikte bu tehlikenin hepsinden ziyade barındığını görmekteyiz. Zira onun eseri harikulade güzeldir. Mevlâna Şems-i Tebrizî'yi tanımadan önce kendini sanata ve şiire vermişti. Şems-i Tebrizî'yi tanıdıktan sonra uyandı, şiirin ve sanatın hiçliğini anladı. Kalemını kırdı. Diyor ki: «Utarid gibi deftere düşkündüm. Ediplerin hepsinin üstünde yerim vardı. Sâkînin bir levhayı andıran yüzünü görünce çıldırdım. Kalemı kırdım.» Vâkıa ondan sonra Mevlâna kalemını kırmadı. Yine şiirler yazdı. Çünkü büyük fikirler güzel söylenir. Değişen şu oldu ki bundan sonra Mevlâna şiiri ve sanatı din ile ilhamın emrinde bulundurdu, onlara hizmetkâr yaptı. Sanat onun dinî yaşayışının bir tecellisinden ibaret oldu. (Nureddin Topçu, İslam ve İnsan, Mevlâna ve Tasavvuf, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s. 118)

ONLAR SENSİN YÂ HAZRETİ MEVLÂNA! *Ahmet ÖZDEMİR*

Program yaptım hocam dedi... Her köye iki saat ayırıyorum. Bazen köyler arasında vasıta bulamadığım için yürümek zorunda kalıyorum. Biraz geciktğim oluyor. Sağ olsun, köylüler yolda gördüklerinde alıyorlar arabalarına.

Dinlerken, karşımdaki görüntü siliniyor ve bir ses kalıyor sadece. Lise ikide okuyan, yaz tatillerinde köyüne, annesinin babasının yanına gitmeyip başka bir ülkeye gelen ve günü dört vakte ayırıp her köyde gencinden yaşlısına kadar onlarca kişiye Kur'ân

öğreten, bıyıkları henüz terlemiş Anadolu yiğidi gidiyor, yerine sen geliyorsun Ya Hazreti Mevlâna. Sonra devam ediyorsun anlatmaya: "Bazı geceler, o gün en son gittiğim camide kalıyorum. Gece bile bazı yaşlılar gelip, 'Gündüz çoluk çocuğun içinde utandık; bize de bu vakitte öğretsen.' diyorlar. Hayır diyecek halimiz yok ya, yaşlılara da gece anlatıyorum.."

Bir başka yerde, bir başka mekanda, okul açmak için kan ter içinde koştururken görüyorum seni. Bir ay kaldı, binayı teslim etmediler diyorsun. Daha tamirâtı var. Sonra öğrenci alınacak, resmi işlemleri var.. Ama sen, ümidin, gayretin ve bir sevdanın kahramanısın. Bir ay içinde, binayı teslim alıyor, tamirâtı, boyası temizliği için gece gündüz çalışıyor, öğrenci ziyaretleri için vakit ayırıyor, resmi işlemleri tamamlıyor, tam vaktinde okulu öğretime açyorsun. Şimdi o okulun bahçesinde, iki bayrakla birlikte, senin sesin, soluğun ve hoşgörü iklimin dalgalanıyor Yâ Hz Mevlâna..

Derstesin bir gün. Öğrencilerinden birinin dalgın olduğunu fark ediyorsun. Usulca yanına yaklaşip sebebini soruyorsun. Annesi hastaymış, hastanede yatıyormuş. Onu düşünüyormuş. Üzülme diyorsun, dersten sonra birlikte gideriz yanına... Gidiyorsunuz. Hasta anne çok seviniyor ziyaretine... Ama durumum ümitsiz diyor, ameliyat olmalıymışım, kan da lazım; ama para yok... Sanki Rabbin seni onların her bir ihtiyacı için özel olarak donatmışçasına,

onun ihtiyacı olan kanla senin kanın uyuşuyor. Kanını veriyorsun ona. Sonra okuldaki arkadaşlarını çağırıyor, hemen oracıkta denkleştirdiğiniz para ile kadını ameliyat ettiriyorsunuz. Kadın minnettar kalıyor sana... Ben bunca yıllık hayatımda böylesine bir sevgi ve şefkat hissi taşımamıştım diyor.. Adını koyamıyor ama, sen dolaşıyorsun artık onun damarlarında Yâ Hazreti Mevlâna.

Henüz altıncı ayını doldurduğu dünya hayatından ebedi âleme yolculuk hazırlıkları yapan kızının durumunu sorarlara, bana öğrencilerden bahsedin, durumları nasıl diyorsun arkadaşlarına. Gözünün nuru, canından bir parça olan yavrunu toprağa verirken de, eğer çocuğumun vefatı başka çocukların manen dirilmesine vesile olacaksa çocuğumuz feda olsun diyorsun...

Bir başka yerde bir başka mekânda hikâyen düşüyor yüreğime... Son gelişinde doğduğun topraklara, helallik istemişsin tüm yakınlarından ve demişsin ki hanımına... "Ben senden memnunum, bunu orada, O'nun huzurunda da söyleyeceğim." Sen ondan memnundun; ama senden mele-i âlânın sakinleri ve Rabbin memnundu Yâ Hazreti Mevlâna... Onlar sana kavuşmakta daha arzuluydular; arzuluymuşlar...

Adın bugün Mehmet, Adem, Fatma, Gürbüz... Her biri seni yaşıyor, her birinde sen yaşıyorsun, Yâ Hazreti Mevlâna.

Hz. Mevlâna'nın Vasiyeti

Size, gizlide ve açıkta Allah'tan korkmayı, az yemeyi, az uyumayı, az konuşmayı, isyan ve günahları terk etmeyi, oruç tutmayı, namaza devam etmeyi, sürekli olarak şehveti terk etmeyi, bütün varlıktan gelen cefaya tahammüllü olmayı, aptal ve cahillerle oturmamayı, güzel davranışlı ve olgun kişilerle birlikte bulunmayı vasiyet ediyorum. İnsanların en hayırlısı, insanlara yararı olanıdır. Sözün en hayırlısı, az ve anlaşılır olanıdır.

[Câmî, Nefehâtü'l-üns, s. 465; Kemâleddîn Efendi, Mevzû'âtü'l-ulûm, I-II, İstanbul, 1313h., I, 747. Vâled Çelebi, bu vasiyetnâme'yi "Hayru'l-ke'lâm" adıyla şerh etmiştir (İstanbul, 1330 h.).]